

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vzdělávací program pro církevní mateřské školy s názvem „Já v tebe věřím“

Education Program of Church Preschool is called „I believe in you“

Veronika Kamarytová

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy (B MS)

Odevzdáním této bakalářské práce s názvem *Vzdělávací program pro církevní mateřské školy s názvem „Já v tebe věřím“* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

Podpis .....

Poděkování

V úvodu své bakalářské práce bych chtěla poděkovat vedoucímu práce doc. PaedDr. Miloši Kodejškovi CSc. za odborné vedení, konzultaci a podnětné připomínky.

ABSTRAKT

Práce pojednává o vzdělávacím programu pro církevní mateřské školy. Teoretická část představuje poznatky z oblasti utváření osobnosti dítěte v předškolním věku, charakteristiku hudebního vnímání dítěte, experiment a prožitkové učení. Hlavní pozornost autorka věnuje možnostem, jak předávat dětem víru prostřednictvím pedagogiky Franze Ketta. Stane se inspirací k celkovému rozvoji dítěte v předškolním věku se zaměřením na náboženskou výchovu. V praktické části autorka uskutečňuje kvalitativní výzkum u dětí navštěvující vybranou církevní mateřskou školu. Cílem bude seznámit děti s příběhem o stvoření světa, prohloubit jejich znalosti a víru prostřednictvím prožitku a hudby.

KLÍČOVÁ SLOVA

Předškolní věk, hudba, hudební vnímání, prožitek, vzdělávací program, Franz Kett, víra, stvoření světa

ABSTRACT

This thesis deals with the educational program for church kindergartens. The theoretical part comprises of findings about the formation of the personality of children in preschool-age, characteristics of their musical perception, project and experiential learning. The author mainly focuses on the possibilities of passing the faith on children through the Franz Kett's pedagogy which becomes the inspiration to the general development of the preschool-age children with focus on religious education. In the practical part, the author performs qualitative research based on children attending the church kindergarten. The aim is to familiarize children with the creation of the world in seven days and deepen their knowledge and fate through experience and music.

KEYWORDS

Preschool-age, music, musical perception, experience, educational program, Franz Kett, faith, creation of the Word

Obsah

Úvod	7
1 Utváření osobnosti dítěte v předškolním věku (4–6 let) v oblasti psychologických znaků a charakteristiky vnímání	8
1.1 Psychické znaky	8
1.2 Motorický vývoj.....	9
1.3 Paměť	10
1.4 Vnímání	10
1.5 Myšlení a poznávání.....	11
1.6 Fantazie.....	12
1.7 Charakteristika hudebního vnímání dítěte v období 4–6 let.....	12
2 Jednota tělesných, psychických a duševních činitelů v osobnostním rozvoji před vstupem do školy a metody jejich kultivace	14
2.1 Experiment jako prostředek smysluplného a senzitivního učení.....	16
2.2 Prožitkové učení.....	17
2.3 Sebepojetí a sebehodnocení dítěte v předškolním věku.....	19
3 Franz Kett.....	21
3.1 Vznik pedagogiky Franze Ketta.....	21
3.2 Charakteristika pedagogiky Franze Ketta	22
3.3 Cíl náboženské výchovy	23
3.4 Schéma setkání.....	23
3.4.1 Společně začínáme	24
3.4.2 Společně poznáváme svět	24
3.4.3 Něco nového vytváříme	24
3.4.4 Volná hra a příležitost k rozhovoru	24
3.4.5 Tancujeme a zpíváme	24
3.4.6 Loučíme se	25
3.5 Pomůcky	25
4 Pedagogický výzkum.....	26
4.1 Předmět a cíle výzkumu	26
4.1.1 Předmět výzkumu.....	26
4.1.2 Cíle výzkumu	26
4.2 Metody výzkumu	26

4.2.1	Pedagogický experiment.....	26
4.2.2	Pozorování	27
4.3	Organizace výzkumu.....	28
4.4	Schéma setkání.....	28
4.4.1	Společně začínáme	29
4.4.2	Společně poznáváme svět	29
4.4.3	Něco nového vytváříme	29
4.4.4	Volná hra a příležitost k rozhovoru	29
4.4.5	Tancujeme a zpíváme	29
4.4.6	Loučíme se	29
4.5	Charakteristika experimentální skupiny	30
4.6	Charakteristika kontrolní skupiny.....	33
5	Výsledky výzkumu.....	34
6	Diskuze	43
	Závěr.....	44
	Seznam použitých informačních zdrojů	46
	Seznam příloh	49
	Příloha č. 1 – Schéma setkání	50
	Příloha č. 2 – Vzhled třídy po realizaci experimentu	69
	Příloha č. 3 – Nástěnka po realizaci projektu	72
	Příloha č. 4 – Kniha stvoření	73

Úvod

Po ukončení studia na střední pedagogické škole, jsem si myslela, že nastoupím do klasické státní mateřské školy. Jak se ale říká, že cesty Boží jsou nevyzpytatelné, tak i mně vedly, ať už díky náhodě nebo Božím zásahem, do církevní mateřské školy. V rámci našeho studia jsme se nikdy církevními školami nezabývali, takže jsem neměla přesnou představu o systému výchovné a vzdělávací práce v církevní škole. Po přijetí na tento typ školy jsem se postupně seznamovala s jejím chodem. Čím déle v ní pracuji, tím více mě práce naplňuje. V průběhu své pedagogické činnosti jsem objevila pedagogické dílo Franze Ketta, jehož myšlenky jsou nosné pro obsahové zaměření naší mateřské školy. S dětmi se v ní zabýváme jak kalendářním, tak hlavně liturgickým rokem, zejména adventem a postní dobou. V programu naší školy nebyla dosud zastoupena tematika spojená s církevním náhledem na stvoření světa. Na tuto oblast jsem se rozhodla tematicky zaměřit svou bakalářskou práci.

Teoretická část překládá koncepty související s realizovaným výzkumem. Nejprve popisují utváření osobnosti předškolního dítěte ve věku 4–6 let, zaměřuji se na charakteristické rysy v oblastech tělesného, psychického a hudebního vývoje. Další část teorie je věnována experimentu a prožitkovému učení. Samostatná kapitola se zabývá životem Franze Ketta a jeho pedagogickým odkazem.

Ve výzkumu uplatňuji prožitkovou metodu, která má velký význam pro celou praktickou část mé bakalářské práce, především pro výsledky výzkumu.

V praktické části jsem si vytyčila předmět a hlavní cíle bakalářské práce. K jejich naplnění využiji metod experimentálního vyučování.

Budu porovnávat dvě dětské skupiny – experimentální a kontrolní. První skupina se zúčastní experimentu založeného na prožitku. Kontrolní skupina získá informace pouze ústně a bez aktivování různých motivačních podnětů a prožitků. Výzkum bude uzavírat řízený individuální rozhovor. Závěrem práce bude vyhodnocení výsledků, ke kterým jsem dospěla.

1 Utváření osobnosti dítěte v předškolním věku (4–6 let) v oblasti psychologických znaků a charakteristiky vnímání

Předškolní věk trvá přibližně od 3 do 6 let dítěte. V předškolním období dítě vyspívá po stránce tělesné, pohybové, intelektové, citové a společenské. Konec tohoto období není určen fyzickým věkem, ale především sociálním jevem, nástupem do školy (Matějček, 2005).

Na základech předškolního věku je postaven celý náš lidský život, společnost může být bohatá jen tehdy, pokud jsou v ní moudří lidé, kteří ctí estetické a etické hodnoty (Králová a kol., 2016).

Kořátková (2014, s. 13) uvádí, že *„dítě je v tomto období již obecněji chápáno jako utvářející se osobnost a je objektem zájmu specializovaných disciplín z oblasti pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky. Všechny jejich poznatky propojuje hledání vhodných metod a postupů, jak pečovat o dítě, rozvíjet ho a položit základy pro jeho další vzdělávání.“*

1.1 Psychické znaky

V předškolním věku řadí Příhoda (1966) mezi základní psychické znaky: eidetismus, konkretismus, prezentismus, egocentrismus, zosobňující dynamismus, topismus, labilitu chování, synkretismus.

Eidetismus se projevuje tak, že mezi zrakovou představou a tím co vnímáme, není podstatný rozdíl. Znamená to, že si dítě vybavuje např. celé obrázkové knihy, zvládá přesně přečtenou pohádku.

Konkretismus souvisí s vývojovými specifiky myšlení, které je vázáno na konkrétní objekty. Objekt vnímá dítě přesně tak, jak ho vidí, tudíž mu splývá myšlenka a konkrétní věc. Tento psychický znak je typický pro raný předškolní věk, a tedy v době nástupu do mateřské školy mizí.

V prezentismu nemá dítě vztah k minulosti nebo budoucnosti. Vnímá v čase přítomném. Důležité je vést děti k pochopení pojmů jako včera, zítra. Rozšířit jejich znalost na dny v týdnu, měsíce a roční období.

Egocentrismus je vlastnost psychiky. Dítě si myslí, že vše co existuje a co ho obklopuje, je jen pro něj. Zprvu to může mít za následek, že se nechce dělit s ostatními o hračky nebo o rodičovskou péči.

Snahou jedince oživit vše kolem sebe nazýváme zosobňujícím dynamismem. Dokáže se zcela ztotožnit s úlohou postavy, která vystupuje v pohádkách. Můžeme toho využívat v hudebních hrách při rozvoji základních hudebních schopností a hudební fantazie.

Topismus znamená, že dítě uznává prostor, ve kterém se pohybuje. Je ovlivněn malou zkušeností, která je charakteristická pro nejtělejší věk.

Labilita chování je typická pro předškolní věk, která se projevuje častým střídáním smíchu a pláče. Tyto zážitky dokáže jedinec rychle zapomínat.

Synkretismus je znak, díky němuž dítě vnímá svět celkově. Svě dovednosti zdokonaluje v prostředí, které je bohaté na sensorické podněty (Králová a kol., 2016).

1.2 Motorický vývoj

Vývoj motoriky u dítěte postupuje od hrubé motoriky k jemné. Vývoj v předškolním období neprobíhá rovnoměrně, v některých obdobích je pomalejší, v jiných rychlejší. Senzitivním obdobím nazýváme období, v nichž dochází k vývojovým skokům a jsou vhodná pro rozvoj některých předpokladů (Dvořáková, 2000).

Dítě v předškolním věku už umí dobře běhat, skákat, lézt po žebříku, házet míčem a kopat do něho. Dále je schopno udržet rovnováhu při skoku na jedné noze či při jízdě na kole.

V mateřské škole se učí stříhat nůžkami pod vedením, doma stříhá živelně. Zvládá jíst celým přiborem, čistit si zuby kartáčkem a zacházet s tužkou i se štětcem na papír (Matějček, 2005).

Růst obratnosti umožňuje předškolákovi, aby se sám naučil obléknout, obsloužit se, pomáhat s domácími pracemi. Vyžadujeme to od něj, abychom v něm pěstovali smysl pro povinnost a rozvíjeli jeho sebevědomí (Říčan, 2004). Zlepšení jemné motoriky i dětských pohybů probíhá postupným ponecháváním samostatnosti v péči o sebe (Damborská, Koch, 1969).

U dítěte v předškolním věku bychom měli pěstovat smysl pro povinnost. Mělo by pomáhat doma rodičům a v mateřské škole např. s úklidem hraček, vynášením odpadků, zametáním. Dítě se tak učí, že nejen rodiče mají povinnosti, ale má je i ono samo. Bude mít větší úctu k věcem, ale také k práci druhého. Dát dítěti důležitý úkol např. srovnat boty, utřít si prach v pokoji, znamená dát mu pocit důležitosti a důvěry, díky kterému se u dítěte více rozvine sebevědomí a větší smysl pro seberealizaci.

1.3 Paměť

Jedná se o psychický proces a psychickou schopnost. Paměť nám umožňuje přijímat, uchovat a znovu oživit naše předešlé vjemy. Jejími fázemi jsou:

- zapamatování – vytváříme si paměťové stopy a dočasné spoje v mozkové kůře;
- pamatování – jde o časový úsek, který uběhne od zapamatování do vybavení;
- vybavování – oživení minulé zkušenosti.

Paměť se v předškolním věku prudce vyvíjí, dítě získává bohaté zkušenosti jako v žádném jiném období. Je zcela bezděčná, jedinec nemá snahu si něco zapamatovat. Paměť se vyvíjí spolu s ostatními kognitivními schopnostmi a pomáhá jejich rozvoji. Zapamatování ovlivňuje, jak dítě uvažuje a co mu připadá důležité. K udržení jakéhokoliv poznatku v paměti napomáhá míra informovanosti o příslušné oblasti, která je předpokladem k lehčímu zpracování příslušné informace. Vágnerová (2000) uvádí, že „*v průběhu předškolního věku narůstá nejen množství zapamatovaných informací, ale i jejich propojení do smysluplnějších celků.*“ V tomto období je pro děti snazší si zapamatovat cokoli, co souviselo s nějakou aktivitou.

Ke konci předškolního období se však začne formovat úmyslná paměť. Dítě si touží na něco vzpomenout nebo si to vybavit. U dětí se intenzivně rozvíjí dlouhodobá paměť (Kopecká, 2011).

1.4 Vnímání

Vnímání patří mezi psychické procesy, díky nimž poznáváme to, co působí na naše smysly. Vnímáním začíná veškeré naše poznání. Vjem je výsledkem psychického procesu vnímání, během něhož je zachycováno vícero znaků a předmětů, které působí na naše smysly. Jedno z hlavních postavení má u člověka vnímání zrakové.

Kopecká (2011) uvádí, že vnímání je u každého jedince individuální a kvalita a bohatost vjemu je ovlivněna následujícími body.

- Vypětostí, citlivostí a stavem smyslového orgánu. Na zhoršení vnímání má vliv nemoc, únava smyslového orgánu, stárnutí.
- Celkovým stavem nervového systému. Pro odpočatého člověka jsou vjemy jasnější a úplnější, avšak unavený, nevyspalý člověk či člověk s velkými starostmi vnímá své okolí útržkovitě, nejasně.

- Předchozími zkušenostmi a znalostmi člověka o daném jevu. Pokud se jedinec již s daným předmětem či jevem setkal v minulosti, je pro něj snazší ho zařadit mezi dřívější poznatky.
- Zájem, který má člověk o okolní svět. To znamená, že pokud se člověk o daný jev či předmět zajímá, touha po poznání mu umožňuje lepší vnímání.

Vnímání úzce souvisí s myšlením. Dítě vnímá lépe, pokud o různých věcech a jevech ví. Vnímání detailů se zkvalitňuje, dítě nezajímá už pouze celá věc a její funkce, ale také její části (co je uvnitř, co to dělá, proč to dělá). Může se stát, že nějakou hračku rozebere dřív, než si s ní stačí pohrát. Jednou z klasických hraček dětí v tomto období jsou stavebnice, které jsou výborné pro cvičení rozboru celku v části a spojení částí v celek. Mezi populární stavebnice patří například Lego a puzzle.

Sluchové vnímání se vyvíjí pomaleji. Dítě by se mělo naučit rozkládat sluchem zachycené zvukové celky v části a zpětně je zase skládat, tedy zvládnout proces analýzy a syntézy, aby mohlo později rozkládat slova ve slabiky a hlásky (Matějček, 2005).

1.5 Myšlení a poznávání

Myšlení je nástroj poznávání, který vede k poznávání vlastností jevů a předmětů a k zjišťování souvislostí mezi nimi. Jde o poznávací proces, s jehož pomocí si ověřujeme skutečnost a také řešíme různé problémy v teorii a praxi. Myšlení nám dále umožňuje orientaci v okolním světě. Při procesu myšlení dochází k zpracování informací pomocí myšlenkových operací (Kopecká, 2011).

Myšlení je v tomto období převážně konkrétní, spjaté s konkrétními věcmi, činnostmi a situacemi. Dítě nechápe to, co je mu popisováno slovy nebo s čím nemá vlastní zkušenost, potřebuje mít vše jasné (Damborská, Koch, 1969).

Kopecká (2011, s. 126) uvádí, že kolem čtvrtého roku života dítě *„překonává úroveň myšlení symbolického a dostává se na vyšší úroveň názorového, intuitivního myšlení.“* U dětí předškolního věku bychom s přísnou logikou neuspěli. Proto se tomuto období občas říká „kouzelný věk dětství“, kdy je kouzlo samozřejmou součástí života dítěte. Je charakteristické spíše pro dobu kolem třetího a čtvrtého roku. Než dítě nastoupí do školy, všech těchto kouzel ubývá a z dítěte se pomalu stává životní realista (Matějček, 2005).

Celkový vývoj poznávání je charakteristický postupným opouštěním subjektivního pohledu. Dítě vyjadřuje svůj názor pomocí kresby, hry nebo vyprávění. Realita je zde zjednodušená, srozumitelná a může být pro dítě méně ohrožující. Skutečnost se dítěti jeví bezpečná, snadno se v ní orientuje a může se na ni spolehnout (Vágnerová, 2000).

1.6 Fantazie

Fantazie je představa, která se liší od původního psychického zážitku. Ve většině případů se jedná o novou kombinaci původních zážitků.

Kopecská (2011) rozděluje fantazijní představy na čtyři druhy.

- Rekonstrukční fantazie – představy se vytvářejí na základě slovního, čteného či grafického vyjádření. Představujeme si tak vyprávěnou pohádku, postavu, jídlo apod.
- Konstrukční fantazie – tvůrčí, kreativní, tvořivá. Jedná se o vytvoření takové představy, která dosud neexistuje.
- Bdělé snění – vytváření představ, vztahuje se k vlastnímu přání.
- Sny – jedná se o zvláštní druh neúmyslné fantazie, při kterém se jedinci promítají zážitky do vědomí při spánku.

Fantazie je v tomto předškolním věku hodně živá, tvořivá, neotřelá a nezbytná pro citovou a rozumovou rovnováhu. Projevuje se animismem, kdy dítě přisuzuje neživým věcem a světu obecné vlastnosti živých bytostí. Animistický výklad reality dětem usnadňuje orientaci v tomto období (Vágnerová, 2000).

1.7 Charakteristika hudebního vnímání dítěte v období 4–6 let

Dle Vágnera (1975) se v předškolním věku můžeme při sledování charakteristiky psychiky dítěte zaměřit na tři hlavní oblasti:

- psychologické studium struktury činností,
- reflexní podstatu psychiky,
- proces zvnitřnění vnějších forem činností.

Psychologické studium struktury činností slouží pro pochopení hudebního vývoje předškolního dítěte. Ovlivňuje problematiku zapamatování a znovu vybavování sluchových, obrazových a pohybových podnětů za pomoci krátkodobé, dlouhodobé a operativní paměti.

Reflexní podstata psychiky nám popisuje kvalitu hudebních představ v průběhu vlastní hudební činnosti. Například při hudebně-pohybové činnosti, rozvoji motorických schopností během instrumentální hry nebo zpěvu se utváří pohybový návyk, který spolupracuje se sluchovým vnímáním. Výkon je ze začátku nepřesný a doprovází ho nadbytečné pohyby, teprve při opakování se hudební představa a pohyby zpřesňují.

Při procesu zvnitřnění vnějších forem činností dochází k přechodu od praktické hudební činnosti k hudebním představám. Dítě si samo dokáže vybavit pěvecký úryvek, i když nezpívá (Králová a kol., 2016).

Vlivem hudby na psychický vývoj dítěte se zabývají například také Kodejška a Váňová (1989). Jejich teorie psychického vývoje dítěte jako přisvojení si určitých forem společenské zkušenosti vychází z názoru, že dítě se aktivně seznamuje s hudbou jako výtvořem lidských schopností, dovedností, společenských zkušeností a norem.

Jurkovič (2012, s. 10) uvádí, že *„hudba ve všech svých podobách je jedinečným vyjádřením lidské kreativity. Je přirozenou součástí psychofyzického chování malých dětí, je jejich životním projevem, který prožívají celým tělem.“*

Výchova propojená s hudbou často zasahuje do většího či menšího lidského společenství, má podíl na rozvoji sociálních vztahů. Dále také na zodpovědnosti za společenské dílo jako je zpěv či taneční pohyb.

Dítě se snaží různými způsoby vyjádřit, co jeho sluch zachytil při poslechu hudby. Dítě v předškolním věku dokáže sluchem poznat silný a slabý tón, nebo zda je krátký či dlouhý. Podaří se mu to, když porovnává dva kontrastní tóny. Vždy postupujeme od nejjednoduššího k nejtěžšímu, to znamená, že začínáme rozlišováním kontrastů v síle a délce dvou tónů, dále přejdeme k rozpoznávání odlišné zvukové barvy a nakonec děti porovnávají odlišnou výšku dvou tónů. Postupně zmenšujeme kontrast mezi dvěma tóny a následně rozšiřujeme počet tónů na tři a více. Dítě se učí soustředit po delší dobu (Raková, Štíplová, Tichá, 2009).

2 Jednota tělesných, psychických a duševních činitelů v osobnostním rozvoji před vstupem do školy a metody jejich kultivace

V oblasti psychologie se můžeme setkat s různými výklady pojmu osobnosti, metodami poznávání a přístupy k jejímu ovlivnění. Zdeněk Helus (2009) uvádí, že osobnost je:

- jedinec jako psychologický celek;
- člověk jako subjekt;
- to, čím se člověk liší od druhých.

Za základní činitel, který utváří osobnost, jsou považovány potřeby. Základní potřeby, tzv. potřeby nižší, jsou biologické. Lidskými potřebami se významně zabýval americký psycholog A. Maslow. Jeho teorie je založena na hierarchickém uspořádání lidských potřeb od nejnižších po nejvyšší. Na nejnižší, fyziologické potřeby (jíst, spát, dýchat), navazuje potřeba bezpečí a jistoty, následovaná potřebou lásky a sounáležitosti, dále potřebou uznání. Nejvyšší potřebou je pak potřeba seberealizace. Vyšší potřeby se u člověka objevují až v momentě, kdy dojde k uspokojení potřeb nižší úrovně.

Plněním těchto potřeb od narození dítěte rodiči má vliv na utváření osobnosti dítěte. Pro děti v předškolním věku je důležité mít pocit bezpečí, který mu dávají nejen rodiče, ale také struktura dne v mateřské škole, která má daný řád. Dítě tak nabývá pocitu, že rozumí světu kolem sebe a je v bezpečí. Stejně je na tom s láskou, kterou by mělo cítit od rodičů a blízkých, protože při nedostatku lásky si může dítě vynucovat pozornost, ať už pozitivně či negativně.

Tělesnou jednotu ovlivňují biologičtí činitelé, kteří jsou vrození a dědiční. Dědíme například vlastnosti svých rodičů a předků, s nimiž máme nejvíce společných genů. Jsou to vlastnosti, které se u jedince projeví po narození, a jiné, které se objeví až po několika letech života. Na tělo, s kterým se narodíme, nemá vliv pouze dědičnost, ale také prostředí, v němž jsme žili během prenatálního období (alkohol, nikotin) (Králová a kol., 2016).

Psychický vývoj jedince ovlivňuje hmotné prostředí, ve kterém se pohybuje a obklopuje jej. Předměty se kterými manipuluje, zaujímá k nim postoj a hraje si s nimi. Rodina jedince seznamuje s věcmi, které patří do jejich domácnosti. Jedná se o předměty hezké či pro členy domácnosti cenné. Tímto se učí uvědomovat hodnotu předmětu a být ohleduplný.

V optimálním rozvoji dítěte v předškolním věku sehrává svou roli geneticky dané vlohy, genetický základ. K dalším faktorům patří lidé, prostředí, podněty kolem nás a také podněty, jež prostřednictvím těchto faktorů na jedince působí.

K základním předpokladům kvalitního a učebního prostředí patří dostatek odpočinku, aby měli děti možnost objevovat hru ve všech jejích podobách. Mozek přijme pouze tolik informací, které mohou navázat na již získané zkušenosti, a proto bychom děti neměly vystavovat působení příliš mnoha podnětů. Při zahlcování podněty se mozek přestává učit (Bäcker–Braun, 2014)

Dítě, které se pohybuje v podnětném prostředí má větší možnost se rozvíjet, než dítě, které je v chudém a nepodnětném prostředí, které ho limituje ve vývoji.

S výchovou dítěte začínáme prvním dnem jeho života, s výchovou k samostatnosti, trpělivosti, zodpovědnosti a lásce nesmíme čekat, až se v něm probudí schopnost myšlení. Na výchovu k víře máme jiný názor. Domníváme se, že s náboženskou výchovou dětí je třeba počkat na dobu, kdy zesílí jejich rozumové schopnosti. To proto, že víru považujeme za soubor vědomostí o Bohu.

V dnešní době, však víme, že víra spočívá na zkušenosti a na rozumu závisí mnohem méně, než jak jsme dříve předpokládali (Leistová, 1996).

Následně se pokusím podstatu vysvětlit. V člověku je možné rozlišit určitou strukturu, kterou tvoří tři vrstvy: fyzická, psychická a duchovní. Všechny vrstvy se ovíjejí okolo duchovní osoby jako okolo svého středu. Díky duchovní osobě tvoří všechny třívrstvý trojvrstvou jednotu. V duchovním vedení je důležité si uvědomit nejprve psychicko-duchovní jednotu a rozpoznat stupeň lidské zralosti na obou uvedených úrovních. V psychické vrstvě se psychická nezralost projevuje neuspořádaností nejen na úrovni intelektové a citové, ale také v duchovní oblasti. Duchovní život spočívá v uskutečňování duchovních hodnot, díky kterým může člověk podřídit své psychické potřeby potřebám duchovním a nikoliv k uspokojování psychických potřeb a tužeb (Augustyn, 1997).

Hudba patří mezi důležité činitele, které mají vliv na rozvoj osobnosti a to zejména v předškolním věku. Hudba vyvolává emocionální představy, které v celkové dynamické charakteristice osobnosti hrají důležitou roli spolu s temperamentem, myšlenkovými operacemi a charakterem. Pro všeobecný vývoj člověka je významný rozvoj hudebních schopností (Králová a kol., 2016).

Osobnost jedince může být ovlivněna také po stránce horizontální, kdy nám do našeho života vstupuje minulost, přítomnost a budoucnost. Možnost něco dělat, usilovat o vzdálené cíle s nadějí, že se nám jich podaří dosáhnout. V předškolním věku chce dítě něco dokázat, naučit se, něco překonat apod. Může se stát, že ztratí víru v budoucnost, v to, zda před sebou nějakou má, a to ve chvíli, kdy ztratí například někoho blízkého, neudělá důležitou zkoušku či prožije zklamání (Helus, 2009).

Mateřská škola je v tomto ohledu správnou přípravou na budoucnost dítěte. Učitel se snaží najít slabé, ale i silné stránky dítěte. Snaží se mu pomoci najít cíl a hledat cestu, jak ho dosáhnout. Dále vysvětluje následnost, tedy cestu z minulosti do současnosti jako důsledek. I v situaci, kdy dítě zažije zklamání, něco se mu nepovede, např. se pohádá s kamarádem, se učitel snaží dítěti pomoci najít způsob, jak to vysvětlit, překonat.

2.1 Experiment jako prostředek smysluplného a senzitivního učení

Experiment se v běžném jazyce kryje s významem pokus či zkoušení něčeho nového. Jde o experimentování, kombinace známých prvků do nových souvislostí, hledání nových vztahů a tvarů. Experiment má v metodologii výzkumu odlišný význam jako experimentální metoda, která musí splňovat dané podmínky.

Specifikum jednotlivých typů experimentu popisuje odborná literatura. Nejčastěji se člení na laboratorní a přirozený, terénní. Oba typy mají své mezistupně. Stručně si charakterizujeme přirozený, terénní a didaktický experiment, který má své těžiště v pedagogice.

Přirozený a terénní experiment se realizuje v běžném pedagogickém prostředí, což ve většině případů nevyvolává u subjektu pocit, že je součástí výzkumu. U tohoto typu experimentu je otázkou, zda pracovat s přirozeně vytvořeným skupinami žáků nebo vytvořit rovnocenné skupiny.

Didaktický experiment je zaměřený na změny, které do přirozených vyučovacích podmínek přinášejí nové didaktické postupy, organizační formy, prostředky a jiné. Pokud je tento druh experimentu opřený o teoretickou koncepci, napomáhá tak v budování experimentálních škol a změn v systému školství. Didaktický experiment se dá uskutečnit pomocí různých postupů. Všechny techniky experimentu mají společný rys-porovnávání výsledků získaných před experimentem a následně po experimentu.

Technika jedné skupiny patří mezi nejjednodušší experimentální projekty, kdy testování probíhá v rámci jedné skupiny. Nedostatkem zde je to, že chybí možnost srovnání. V praxi se to řeší tím, že skupina je srovnávána sama se sebou. Experimentu probíhá ve dvou fázích, kdy nejprve postupujeme běžným způsobem práce a v druhé volíme experimentální vyučovací postup. Pro uskutečnění obou fází je třeba zajistit stejné organizační podmínky a doporučuje se mezi nimi udělat měsíční časový odstup.

U techniky paralelních skupin se současně pracuje se dvěma či více skupinami, kdy je alespoň jedna skupina experimentální a jedna kontrolní. Patří mezi základní a nejvíce využívané modely experimentu. Jednou z variant experimentu je postup, kdy kontrolní třída je vyučována klasickým způsobem výuky a v experimentální třídě se používá nových metodických postupů, které jsou předmětem ověření. Jde o rozsáhlejší změnu výuky jejíž ověřování vyžaduje větší časový prostor. Tento proces realizace nových metodických postupů a jeho současné ověřování běžně nazýváme experimentální vyučování.

Váňová, Skopal (2017) uvádějí následující informace a materiály, které by měla dokumentace experimentu obsahovat:

- přesnou formulaci hypotéz, kterou by měl experiment ověřit
- popis činností, které se vyžadovaly od pokusných osob
- charakteristika výběru pokusných osob
- identifikaci závislé proměnné a způsob jejího měření
- zápis okolností průběhu experimentu
- typ zvoleného experimentálního plánu
- souhrn tabulek a grafů, porovnávání výsledků s ověřovanou hypotézou
- kompletní shrnutí všech záznamů a protokolů s přesným datováním (Váňová, Skopal, 2017)

2.2 Prožitkové učení

Prožitkové učení užíváme jako formu pro pedagogický styl učitele, v němž uplatňuje způsob, kterým se dítě v předškolním věku učí a naučí samo spontánně zkušenosti.

Prožitkové učení je založeno na citovém prožívání a vlastních zkušenostech, zasahuje osobnost toho, kdo se učí, ať už je to dítě anebo dospělý. Zdaří se tehdy, dojde-li k uvolnění a použití i pravé poloviny mozku, neboť pravá hemisféra pracuje intuitivně, chápe rychleji podstatu než detaily a zkoumaný problém pojímá jako celek. Je tvořivá, převážně estetická

než logická, propojuje se s citovými stránkami života. Přesto, že podnět přichází z vnějšku, pocit objevování, uchopení a porozumění vychází zevnitřku osobnosti. Dítě prostřednictvím učení proniká do problému, objevuje si řešení, pojmenovává, co zjistilo, pocítuje uspokojení, ovlivňuje své chování a postoje, někdy dochází i ke změně jeho osobnosti.

Ovlivnitelnost chování dítěte prožitkem skrývá i jisté riziko: prožitkové učení podporuje zážitky, které jsou prospěšné dětské osobnosti, ale spolu s nimi neustále přicházejí náhodné zážitky, které mohou dítě hluboce negativně ovlivnit nebo i poškodit.

Jak moc se daří učení organizovat, aby bylo prožitkovým, se zjistí podle toho, jak jsou uskutečňovány charakteristické znaky prožitkového učení. Za předpokladu, že jsou realizovány a rozvíjeny všechny jeho znaky, probíhá prožitkové učení zdravě. Mezi charakteristické znaky prožitkového učení patří:

- přirozenost (učení z vlastního popudu),
- poznávání,
- ochota komunikovat,
- prostor pro tvořivost a aktivitu,
- směrodatné činnosti: experimentování a hra,
- celostnost (zapojení všech smyslů a obou mozkových hemisfér).

Uskutečnění prožitkového učení ovlivňuje v mateřské škole kvalita vztahu mezi dítětem a učitelkou, který určuje učitelka. Dbá na to, aby byl vztah mezi ní a dítětem rovnocenný. Nehledě na věk dětí by se pro každé z nich měla stát podporujícím partnerem, který dítěti pomáhá objevovat svět a provází ho.

Naopak dítě potřebuje rozumět dospělému a jeho reakcím, které by pro něj měly být čitelné a srozumitelné.

Jednou z dalších podmínek pro úspěšnou realizaci prožitkového učení je, že učitelka neřídí proces direktivně a hromadně, ale že vstupuje vůči dítěti do role facilitátora. Facilitátor dítěti usnadňuje učení s cílem, aby bylo co nejbližší spontánnímu prožitku, a přitom spolupracovalo s učitelčím plánem.

Za pomoci řízených činností, ať už probíhají hromadně, skupinově nebo individuálně, vytváří učitelka dětem příležitost k získávání zkušeností. Vychází z poznatků o současné úrovni a potřebách jedince a volí dílčí vzdělávací cíle v souladu s možnostmi dětí (Havlová, Havlínová, Vencálková, 2008).

Učení prožitkem je pro děti předškolního věku jedna z nejlepších forem, jak získat nové zkušenosti. Učitel se snaží vytvořit podnětné prostředí, ve kterém se mohou děti učit všemi smysly.

2.3 Sebepojetí a sebehodnocení dítěte v předškolním věku

Předškolní věk je významným obdobím pro rozvoj dětského sebepojetí. V tomto období je pro rozvoj sebepojetí důležitá možnost pronikat do širší společnosti a nějakým způsobem se zde uplatnit. Osamostatňování a prosazování vlastního já může být různorodé, často zahrnuje jak pozitivní, tak i negativní zážitky. Její korektivní vliv na rozvoj sebepojetí navazuje na interpretace získaných poznatků a prožitků. Závisí nejen na aktuálním způsobu uvažování, ale je spojen i s citovým prožíváním. Předškolní dítě uvažuje o sobě a činí tak způsobem, který je charakteristický pro jeho vývojovou úroveň:

- K potvrzení vlastní významnosti mu pomáhá přetrvávající egocentrismus.
- Odlišit podstatné a nepodstatné znaky je i ve vztahu k sobě samému v předškolním věku těžké.
- Uvažování a snadné zkreslení skutečnosti dítěti umožňuje zachovat si přijatelný obraz sebe sama. Ve fantazii se může stát kýmkoliv, získat jakoukoli vlastnost či schopnost ve skutečnosti zcela nedosažitelnou.

Pro dítě v předškolním věku je důležité, jak vypadá. Součástí dětské identity je tělové schéma, které má hlavně vizuální charakter. Důležitost se klade i na funkční složku, tedy nejenom schopnost své tělo vnímat, ale také ovládat. Samostatný zevnějšek má v tomto věku větší význam, pokud je nějakým způsobem nápadný a vyvolává pozornost (pozitivní či negativní).

V sebehodnocení předškolních dětí se objevuje důraz na vývoj, na vše, co potvrzuje, že dítě umí víc než dřív. V tomto věku děti se neumí ohodnotit realisticky, mají tendenci nadhodnocovat své kompetence. Věří, že se jim vše povede, a pokud by to dopadlo jinak, jsou přesvědčení, že příště to bude lepší. Nerealisticky pozitivní sebehodnocení je charakteristické pro mladší předškoláky, kteří se zatím neporovnávají s ostatními. Ve starším školním věku je sebehodnocení ovlivněno zkušenostmi z kontaktu s vrstevníky, ať už cizími dětmi či sourozenci, které jsou pro dítě významnou sociální skupinou (Vágnerová, 2000).

V předškolním věku zvládne dítě popsat své fyzické rysy i co má a nemá rádo. Popis však není přesný a je soustředěn na objektivní rysy v dané situaci. Sebehodnocení je v tomto období vysoké, ale nestabilní. Je závislé na aktuální sociální situaci a pozitivně souvisí s jistotou ve vztazích s rodiči.

Důležitou součástí je krom vývoje sebepojetí a seberegulace postupná socializace emočního prožívání. Dítě se dokáže zřetelněji a jemnějším způsobem vyjadřovat a získává schopnost své pocity lépe ovládat. V návaznosti na to narůstá i schopnost porozumět vlastním pocitům, emočním projevům druhých lidí i schopnost empatie (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Podle Langmeier, Krejčířová (2006, s. 95) *rozvoj sociálních kontrol nebo z jiného pohledu rozvoj schopnosti regulace tedy rychle narůstá právě v předškolním období*. Třetím rokem života v době kdy u dítěte sílí negativismus, ale i snaha dělat si věci po svém, se ukazují první počátky sebekontroly. V tomto věku je sebekontrola skutečně internalizována a dítě nemusí k sebeřízení používat hlasitou řeč, řídí se spíše myšlením než řečí a schopnost sebekontroly tak narůstá. Hlasité pokyny k sobě samému dítě používá dlouho po třetím roce a to zejména v nových či obtížných situacích, avšak sebeverbalizace postupně s věkem ubývá.

3 Franz Kett

Franz Kett se narodil 5. října roku 1933 na svátek svatého Františka z Assisi, podle něhož dostal jméno. Vyrůstal v Mnichově spolu se svým o dva roky mladším bratrem a o čtyři roky mladší sestrou. Jeho otec byl ředitelem charity v mnichovské diecézi a jeho matka byla učitelkou. Avšak po sňatku s jeho otcem musela dráhu učitelky opustit. Franz Kett studoval v poválečné době filozofii a teologii, ale z nedostatku jiných možností se rozhodl pro dráhu učitele. Svou pedagogickou praxi získal na škole pro neslyšící a na vyšší odborné škole. Pracoval také jako vedoucí referátu pro předškolní vzdělávání v mnichovsko-freisingské arcidiecézi. Později založil nakladatelství, které vydává publikace o jeho pedagogice (Muroňová, 2015).

3.1 Vznik pedagogiky Franze Ketta

Vznik celistvé, na smysl zaměřené, pedagogiky podle Franze Ketta je datován mezi lety 1972 až 1978 v Bavorsku. V Německu se v té době vedla diskuze o vzdělávání dětí a mládeže a zapojila se do ní i římskokatolická církev. Náboženský pedagog Franz Kett a řeholní sestra Ester Kaufmannová spojili své myšlenky a vytvořili tak Religionspädagogische Praxis, z níž později vzešel koncept Celistvé, na smysl zaměřené pedagogiky. Původně šlo o pedagogiku pro mateřskou školu, kterou navštěvovaly děti různých národností, potomci přistěhovalců a děti ze špatných sociálních poměrů. Cílem bylo najít cestu, jak se s těmito dětmi domluvit a na základě toho je vzdělávat (Muroňová, 2015).

Roku 1982 se cesty Kaufmannové a Ketta rozešly. Franz Kett spolu se svými spolupracovníky pracovali na nové koncepci se zaměřením na předškolní vzdělávání (Muroňová, Havel, 2014).

Pedagogika podle Franze Ketta je postavena na náboženských principech a myšlenkách, rozvíjí člověka po všech jeho stránkách. Způsob této práce se postupně rozšířil i do dalších zemí – Maďarska, Ruska a Jižní Koree.

V roce 2010 vznikla v České republice Společnost pedagogiky Franze Ketta, z.s. v čele s Tomášem Cyrilem Havlem a Evou Muroňovou. Jejich cílem je propagovat koncepci pedagogiky Franze Ketta v České republice za pomoci kurzů a seminářů. Dále překládají knihy a metodiky o této pedagogice.

3.2 Charakteristika pedagogiky Franze Ketta

Cílem pedagogiky Franze Ketta je přinášet podněty k všestrannému rozvoji osobnosti a osobnímu zrání člověka v křesťanském pojetí. Zaměřuje se však nejen na rozvíjení křesťanské identity a povědomí o Boží existenci, ale podporuje i přirozený rozvoj dovedností, schopností, postojů a návyků a hlavně rozvoj vztahů ve všech rovinách – k sobě, k druhým klidem či ke světu. Nejde zde o způsob, jak zprostředkovat dětem informace o Bohu, jak o něm mluvit, ale o zprostředkování radosti z křesťanského soužití a křesťanských hodnot. Podle Franze Ketta je jednou z nejdůležitějších věcí vedení děti k tomu, aby chránily vše stvořené a dobře s ním zacházely. Je proto potřeba vytvořit klidnou atmosféru vlídného přijetí dítěte ve skupině, kterou by si každý měl zažít a uvědomit si tak svou vlastní hodnotu. Dítěti je věnována individuální pozornost. Pokud pracuje, jak nejlépe zvládne a nedělá nic špatně, pochválíme ho za to. Z takovéto atmosféry a pedagogického přístupu se může postupně vyvinout dobrý vztah například ke stvoření.

1. **Pedagogika existencionální** – pedagogika má pomoci dítěti uvědomit si svou existenci a rozvíjet jeho charakter a osobnost. Podle Franze Ketta by si dítě mělo uvědomit, že já jsem a jsem tady. Zažívat radost z toho, že existuje a prožívat radostné uvědomění si samo sebe, že je neopakovatelnou a jedinečnou osobností. Uvědomění si této jedinečnosti je potřeba stimulovat a rozvíjet v tělesné, duševní a duchovní jednotě (Muroňová, Havel, 2014).
2. **Pedagogika vztahová** – každý je provázán s okolním světem, žije ve vztahu k okolnímu světu, druhým lidem, ale i sám k sobě. Náš svět lze rozlišit na vnitřní a vnější. Vnější svět je tvořen přírodou, kulturou, rodinnými tradicemi a sociálními vazbami. Jedná se o vztah JÁ–ONO. Vnitřním světem se myslí člověk sám, jeho vnitřní svět. Jde o vztah JÁ–TY. Vztahová pedagogika má za úkol podporovat všechny vztahy láskyplným a pozorným zacházením s věcmi tohoto světa. Cíleně vytváří a podporuje vytvářet a oceňovat vztahy, protože předpokládá, že v jejich hloubce se naplňuje vztah člověka k Bohu (Muroňová, Havel, 2014).
3. **Pedagogika rozvíjející osobní jedinečnost** – rozvoj osobnosti navazuje na poznání našeho vnitřního světa, tedy sebe samého. K tomu nám pomáhají pohádky a biblické příběhy, které jsou plné symbolů, řádu a ponaučení, a dávají tak dítěti možnost se samostatně rozvíjet. (Muroňová, Havel, 2014).

4. **Pedagogika náboženská** – vědomí vlastní existence, vztahovost, jedinečnost, to vše jde za nejvyšším smyslem života. Je to něco, co dává člověku smysl a řád. Pedagogika Franze Ketta vidí nejvyšší smysl života v Bohu. Je tedy postavena na křesťanských základech, na nichž stojí naše střeoevropská společnost. (Muroňová, Havel, 2014).

3.3 Cíl náboženské výchovy

Náboženská výchova je součástí systému moderní pedagogiky. Podporuje všestranný rozvoj osobnosti člověka. Přispívá k tomu, aby lidé mohli žít v pokoji sami se sebou a ve vztahu k druhým lidem, ke světu a skrze tyto vztahy pak ke všemu, co je přitahuje. Křesťanská výchova dále rozvíjí osobnost člověka tak, aby byl schopný odkrývat, rozvíjet a posilovat kvalitu života ve vztahu k Bohu, jehož je obrazem.

Základem křesťanské výchovy je tedy rozvoj schopnosti vytvářet, uskutečňovat a prožívat vztahy (Eder, Muroňová, Havel, 2008).

3.4 Schéma setkání

Franz Kett uplatňuje ve své pedagogice při práci s dětmi strukturu setkání. Jednotlivá setkání mají jednotné schéma, protože děti potřebují pevně daný průběh. Rituály, uspořádání prostoru a časový rozvrh pomáhají dětem soustředit se na nové věci a snáze se zařadit do skupiny a najít v ní své místo. Skupina se setkává na větším koberci. V případě, že děti mají problém s koncentrací, mohou sedět na židlích nebo na lavičkách. Setkání je rozděleno do šesti částí.

1. Společně začínáme
2. Společně poznáváme svět
3. Něco nového vytváříme
4. Volná hra a příležitost k rozhovoru
5. Tancujeme a zpíváme
6. Loučíme se

3.4.1 Společně začínáme

Skupina se v této části setkání shromáždí ke společné písni či oblíbené hře do kruhu. Cílem je soustředit pozornost dětí a vytvořit společenství, v němž by měl každý získat prostor k uvědomění si své přítomnosti, přítomnosti druhého a příslušnosti ke skupině, která je připravena sledovat společné téma. Úvodní aktivity směřují ke každému dítěti zvlášť, poté k soustředění se na druhého a až pak na místo, které společně pozorujeme – na střed, který označíme předmětem nebo šátkem.

3.4.2 Společně poznáváme svět

V této části setkání se spolupracuje s dětmi na poznávání světa. Předmět, příběh, aktuální životní situace nebo roční doba, to vše může být objektem poznávání. Poznávání probíhá se zapojením všech smyslů a směřuje k němu veškerá činnost – nácvik pohybu a klidu, jednoduchá dramatizace či píseň, smyslové vjemy. Dítě se zde učí dívat tzv. „za věci“, vytváří si vztah k obyčejnému předmětu jako je kapka vody, sněhová vločka, semínko fazole nebo list stromu.

3.4.3 Něco nového vytváříme

V této části dostávají děti příležitost vyjádřit to, čím se v předchozí části zabývaly. Za pomoci různých materiálů, jako jsou např. barevná dřívka, přírodniny nebo filcové tvary, skládají děti obrázky. Obrazy, které děti vytvořily, nehodnotíme, ale spontánně a spravedlivě obdivujeme.

Po této části je možné navázat přestávkou spojenou s malou svačinou.

3.4.4 Volná hra a příležitost k rozhovoru

Je vhodné, aby se tato část konala v jiném prostoru nebo venku, není to však podmínkou. Děti se samostatně rozhodují, s kým nebo s čím si chtějí hrát a podle určených pravidel si vyzkoušet a zrealizovat vlastní nápady. Toto setkání také slouží k uvolnění a možnosti pohovořit si nad otázkami vztahujícími se k tématu.

3.4.5 Tancujeme a zpíváme

Skupina se opět shromáždí ke společné pohybové aktivitě v kruhu. Za pomoci hry, písňe nebo gest se spojí jednotlivé části v celek a interpretují se tak prožité zkušenosti, které učitel vysloví v několika větách.

3.4.6 Loučíme se

Závěrečným rituálem se společně rozloučíme. Vhodný je popěvek či krátký verš, po kterém se děti rozejdou. Závěr by neměl být vynechán, ale může být krátký. Důležité prvky setkání jsou začátek a konec, které by měly být jasně rozpoznatelné.

3.5 Pomůcky

Pomůcky, které pedagogika Franze Ketta využívá, by měly být přiměřené věku dítěte, esteticky oslovující a přírodní. Pro mladší děti jsou vhodné: dřevěné kroužky různých barev a velikostí, špalíčky, kostky, dřívka, nařezané dřevěné větve stromů s letokruhy, kruhy z barevných papírů, skořápky od ořechů, kaštiny, mušle, kameny, šišky a další plody stromů, bavlněné šátky v základních barvách, plátna, kruhové šátky. Pomůcky jsou uloženy v přírodních košících nebo krabičkách. Pro podporu představivosti a fantazie dětí jsou barvy a materiál šátků vědomě vybrány tak, aby vyvolávaly následující asociace (Eder, Muroňová, Havel, 2008):

- zelená – příroda, les, jaro, louka
- žlutá – slunce, světlo, obilí, horko, poušť
- modrá – voda, pramen, nebe, vesmír
- hnědá – země, strom, chléb, hrob
- černá – noc, smutek, strach, smrt
- zlatá – vzácnost, svaté, královská koruna, dokonalé

4 Pedagogický výzkum

4.1 Předmět a cíle výzkumu

4.1.1 Předmět výzkumu

Prostřednictvím vytvořeného experimentu zaměřeného na rozvoj estetických aktivit s důrazem na hudební výchovu u dětí předškolního věku chci ve vybrané mateřské škole ověřit účinnost pedagogických záměrů Franze Ketta v praxi. Během výzkumu budu studovat téma Stvoření světa. Toto biblické téma zatím není podle pedagogiky Franze Ketta zpracované v češtině. Patří však mezi důležité biblické příběhy, které by měly děti v církevní mateřské škole znát.

4.1.2 Cíle výzkumu

1. Vytvořit vzdělávací program vycházející z myšlenek Franze Ketta a v rámci experimentu prověřit jeho fungování.
2. V experimentu uplatnit dějový obsah, který posilní dětské etické vnímání hodnot zaměřených na ochranu přírody, vztah k lidem a k sobě, a z biblického pohledu také ke stvoření světa jako daru pro člověka.
3. Vytvořit experimentální a kontrolní skupiny dětí a prostřednictvím metodických přístupů podle Franze Ketta uplatňovaných v experimentální skupině provést komparaci se skupinou kontrolní, kde bude vzdělávání dětí probíhat pouze ústní (vyprávěnou) formou.

4.2 Metody výzkumu

4.2.1 Pedagogický experiment

Pedagogický experiment jsem pod vlivem pandemie COVID-19 zvolila proto, že je výborným prostředkem pro pozorování, ověřování a hodnocení. Je vhodným pro můj námět s přírodní tematikou zaměřenou na biblické téma stvoření světa. Umožňuje plnit funkci informativní, kdy budu představovat dílo stvoření po etapách v jednotlivých dnech, formativní, kdy budu sledovat, jak prostřednictvím emocí a propojením uměleckých oblastí bude docházet k upevnování názorových postojů v elementárním slova smyslu. Školní experiment je i výborným metodickým prostředkem, protože vyžaduje komplexnost, univerzálnost, opírá se o synkretické vnímání a respektuje stav rozvoje poznávacích a citových procesů u dítěte v předškolním věku. Jako pedagogický instrument je využíván

k formování všeobecného vzdělávání, výchovy, utváření osobnosti, o níž mi jde v mé práci především. Cílem je u dětí během experimentu rozvíjet hrubou a jemnou motoriku, hudební vnímání, emocionální prožívání. Paměť má na emocionální rozpoložení v daných okamžicích experimentálního vzdělávání vliv. Ve vědomí dítěte se vytvářejí logické struktury kvalitněji, než když děti obdrží informace jen nahodile a bez emocionálního prožitku spojeného například s pohybem nebo s různými uměleckými aktivitami. Jednotlivé části mé práce byly uspořádány na základě pedagogiky Franze Ketta.

Prostřednictvím experimentu budu působit na 30 dětí ve dvou skupinách – v experimentální a v kontrolní. V experimentální budu sledovat 15 dětí, v kontrolní 15 dětí. Děti jsem vybírala z dvou předškolních tříd, kde jsou děti ve věku od 4 do 7 let. Skupinu experimentální i kontrolní jsem se snažila vyrovnat generově tak, aby byl počet dívek i chlapců ve skupině stejný a to i po stránce věkové. Bohužel na základě jarního uzavření mateřských škol kvůli pandemii COVID-19 se po jejich otevření nevrátily všechny děti do mateřské školy a počet dětí výrazně klesl. Nešlo tedy při tvoření skupiny experimentální a kontrolní vybírat z dětí, ale převážně se pracovalo s dětmi, které do mateřské školy docházely po jarní karanténě.

Ke zhodnocení experimentu a ověření hypotéz metodou experimentu využiji pozorování dětí v experimentální a kontrolní skupině. Déle se v experimentální skupině v určených okamžicích zaměřím na pozorování tematického obsahu experimentu s využitím empirické validizace bodových skóre prostřednictvím hodnotící škály. Výsledky získané v kontrolní a experimentální skupině okomentuji. Během celého projektu budu pořizovat fotodokumentace.

4.2.2 Pozorování

V průběhu experimentu, při ověřování druhé hypotézy, využiji metodu pozorování. Během experimentu budu u experimentální i kontrolní skupiny zkoumat vnímání dětí a jejich zapojování se do programu. Pozornost dětí bude hodnocena z hlediska spojení s emocionálním prožitkem. Předpokládám, že pozornost není kvalitní, když není opřena o zájem, a ten je vždy založen na emocionálních projevech chování.

K vyhodnocení a zpracování dat bude použit videozáznam, který bude po zpracování výsledků smazán. Projekt bude hodnocen z hlediska pozornosti dětí a emocionálního prožitku dětí v bodových stupních 0, 1, 2, 3, 4.

Hodnocení z hlediska pozornosti a emocionálního prožitku:

Stupeň 0 – dítě bylo nepřítomné, stupeň 1 – reaguje na podněty nesoustředěně bez emocionálního zaujetí, stupeň 2 – malá pozornost; nízké emocionální zaujetí, stupeň 3 – kvalitní pozornost s pozorovatelným emocionálním prožitkem, stupeň 4 – výrazné zaujetí a emocionální prožitek z navozené situace.

Pracovní hypotézy

1. Děti z experimentální skupiny budou při projektovém učení aktivnější, budou lépe reagovat na pokyny učitele a jejich pozornost s emocionálním prožitkem bude vyšší, než v kontrolní skupině.
2. Hudební, pohybové a umělecké aktivity zvýší pozornost s emocionálním prožitkem v experimentální skupině převážně na stupeň č. 3 (kvalitní pozornost s pozorovatelným prožitkem) a stupeň č. 4 (výrazné zaujetí a emocionální prožitek z navozené situace) v rámci bodové škály hodnocení pozornosti s emocionálním prožitkem.

4.3 Organizace výzkumu

Experiment bude realizován s experimentální a kontrolní skupinou o patnácti dětech ve věkovém rozmezí čtyř až šesti let. Projekt bude realizován v Církevní mateřské školce Srdíčko v časovém rozmezí sedmi dnů. Každý den v dopoledních hodinách v rámci ranního komunitního kruhu a řízené činnosti bude z důvodu časové náročnosti experimentu projekt realizován s experimentální skupinou. S kontrolní skupinou budu pracovat pouze v ranním komunitním kruhu a to po ukončení projektu u experimentální skupiny, protože program pro tuto skupinu není tak časově náročný.

4.4 Schéma setkání

Projekt bude uspořádán podle jednotného schématu, náplň jednotlivých částí se každý den liší. Schémata rozdělím do šesti částí podle pedagogiky Franze Ketta (Eder, Muroňová, Havel, 2008), jednotlivé části budou blíže popsány v následujících podkapitolách. S dětmi z experimentální skupiny se budeme scházet na velkém koberci, kdy experiment zahájíme vždy společně první částí.

4.4.1 Společně začínáme

S dětmi se společně chytíme za ruce a každé ráno se přivítáme písničkou „Ahoj kamaráde“. Písničku jsem textově i hudebně složila tak, abychom se s dětmi dokázali společně spojit a pozornost dětí byla připravena na dané téma a jeho poznávání. Píseň je krátká a pro děti bude snadno zapamatovatelná. Cílem je, aby si dítě samo vybavilo pěvecký úryvek, i když nezpívá. (Králová a kol., 2016).

4.4.2 Společně poznáváme svět

V této části budeme s dětmi postupně poznávat biblický příběh o stvoření světa. Poznávání bude probíhat prostřednictvím smyslů, které budou propojené s jednotlivými činnostmi, jako jsou např. hudební, pohybové a kreativní aktivity. V této části bude důležité, aby si dítě dokázalo vytvořit blízký vztah k přírodě a k věcem, které ho obklopují.

4.4.3 Něco nového vytváříme

Poslední částí před přestávkou na svačinu bude kapitola „Něco nového vytváříme“. Děti si budou v rámci projektu každý den vytvářet obrazové symboly, které budou charakteristické pro daný den stvoření. Jednou z věcí, kterou si tím děti samy vyrobí a zůstane jim, je kniha o stvoření světa (viz příloha č. 4).

4.4.4 Volná hra a příležitost k rozhovoru

Následující část bude probíhat po svačině během řízené činnosti. Sejdeme se znovu u našeho kruhu, který bude každým dnem narůstat. Děti by zde měly podle metody Franze Ketta získat prostor pro volnou hru, kterou si mohou samovolně zvolit. Ta však nebude v mém projektu realizována tímto způsobem. Hra nebo tvoření z přírodních materiálů budou organizované a to tak, že budou navazovat na téma dne. Při realizaci rozhovoru budu dětem pokládat jednotlivé otázky a pozorovat jejich reakce.

4.4.5 Tancujeme a zpíváme

Písničky, které se budeme s dětmi učit, budou mnou složené či převzaté. Každá píseň však bude koncipována tak, aby její obsah vypovídal o tématu jednotlivého dne.

4.4.6 Loučíme se

Ukončení setkání bude ve většině případů postaveno na závěrečné modlitbě, kdy se s dětmi chytíme za ruce a učitel pronese modlitbu. Následovat bude krátká hra či písničky.

4.5 Charakteristika experimentální skupiny

Experimentální skupinu bude tvořit 15 dětí ve věku čtyř až šesti let. Složení dívek a chlapců, se budu snažit vyvážit, avšak rozdělení dětí do skupin je závislé na jejich docházce, protože kvůli epidemiologické situaci dochází do mateřské školy méně dětí než obvykle. Pedagogický experiment s nimi budu realizovat po dobu sedmi dnů. V ranním kruhu s dětmi vždy skutečným tyto části: společně začínáme, společně poznáváme svět a něco nového vytváříme. Po této části setkání proběhne přestávka na svačinu. V řízené činnosti budu pokračovat s částmi: volná hra a příležitost k rozhovoru, tancujeme a zpíváme, loučíme se.

Během pedagogického experimentu se zaměřím na pozornost dětí spojenou s emocionálním zaujetím při experimentu a dále si v každém dni vytyčím pozorovací okamžik v jedné z částí schématu.

Obsahový záměr prvního dne experimentu:

Záměrem prvního dne experimentu je seznámit děti s počátkem stvoření světa. Důležité je si uvědomit pocit, že na úplném počátku nebylo nic, než jen ticho a tma. Bůh poté stvořil světlo dávající nám pocit duševního bezpečí, které při tomto experimentu zažijeme.

Tohoto záměru dosáhnu v části „Společně poznáváme svět“ při činnosti, kdy mají děti zavřené oči a naslouchají tichu. Za pomoci dotykové lampičky rozsvítím, obklopí nás světlo a pocít bezpečí.

Autorskou píseň „První den“ si společně zazpíváme po uskutečnění experimentu, kdy zpíváme na principu ozvěny. První zpívá učitel a děti opakují slova s melodií.

Po realizaci dramatizace dne stvoření, následuje umělecká část, kdy s dětmi jednoduchou formou zobrazíme, co daný den Bůh vykonal. V závislosti na to pokládáme dětem otázky, které je podněcují k tomu, aby o tomto tématu více přemýšlely.

Při realizaci experimentu budu sledovat a vyhodnocovat projev dítěte v části „Volná hra a příležitost k rozhovoru“. Zaměřím se na pozornost dětí a jejich odpovědi.

Obsahový záměr druhého dne experimentu:

Seznámit děti s druhým dnem stvoření světa, kdy Bůh vytvořil nebe, které se klene nad zemí. Zem je pokrytá vodou, ta se odpařuje a vznikají tak na nebi mraky, které jsou různých tvarů a velikostí.

Hudební část na straně 52. „Tancujeme a zpíváme“. S dětmi zpíváme autorskou píseň, jejíž obsah nám shrnuje, co Pán Bůh druhého dne stvořil. Děti učíme píseň na principu ozvěny, kdy první zpívá učitel a děti po něm opakují.

V tvořivé části v kapitole „Něco nového vytváříme“ si děti samostatně připraví pomůcky k tvoření. Na další stranu knihy „Stvoření světa“ vystříhnou a nalepí vlny moře a z vaty si udělají mraky, které následně dolepí nad vlny.

Při experimentu budu pozorovat, jak se děti zapojují a reagují na tempo zvuku flétny, která nám představuje sílu větru. Slabý vítr – hrajeme pomalu, silný vítr, hrajeme rychle. Pokud je vítr silný, vlny na zemi jsou větší a větší. Naopak pokud je vítr slabý, hrajeme pomalu. Děti mají v ruce lahev s vodou, která znázorňuje zvuky vln a podle zvukového signálu hrají děti rychle (silný vítr) nebo pomalu (slabý vítr).

Obsahový záměr třetího dne experimentu:

Záměrem dílčí části experimentu je získání základních znalostí o druzích rostlin a bylin, které jsou léčivé nebo prospěšné pro náš organismus. Seznámení se stromy listnatými, jehličnatými, ovocnými a jejich plody.

Hudební činnost je realizována v kapitole „Společně poznáváme svět“, kdy učitel chodí a zpívá mezi dětmi krátkou písničku ke hře na kytičky. Děti se postupně k učiteli přidávají. Autorskou píseň se učíme na straně 55. „Tancujeme a zpíváme“, kdy nácvik písně probíhá formou ozvěny.

Tvoříme do knihy „Stvoření světa“, kdy si děti samy obkreslí, vystříhnou a nalepí kmen a korunu stromu. Květinu skládají děti ze čtvercového papíru podle instrukcí učitele.

Zaměřím se na aktivitu dětí v schématu setkání. „Volná hra a příležitost k rozhovoru“. Budu pozorovat, jak často děti odpovídají na kladené otázky a jejich emocionální zaujetí v danou chvíli.

Obsahový záměr čtvrtého dne experimentu:

Přiblížit dětem čtvrtý den stvoření světa. Uvědomění si významu Slunce i Měsíce a jejich pozitivního vlivu na naši planetu. Děti se zde učí respektovat jeden druhého, spolupracovat a rozvíjet hudební představivost a fantazii.

S dětmi se společně naučíme novou píseň „Slunce“ od Franze Ketta. Zpěv doprovodím na zvonkohru s paličkou. Píseň se učíme na principu ozvěny. Po ozdobení slunečními paprsky si každé z dětí zahraje na zvonkohru, čímž vyjádří východ slunce. Děti se zde učí respektovat jeden druhého.

V tvořivé části si s dětmi společně vyrobíme do knihy „Stvoření světa“ slunce, měsíc a hvězdy, které vystříhneme a nalepíme na další volnou stranu v knize.

Při experimentu se zaměřím na pozornost a paměť dětí při pohybové hře „Slunce, hvězda, měsíc“. Zda si děti dokážou zapamatovat slova, která si musí spojit pohybem a následně na ně zareagovat.

Obsahový záměr pátého dne experimentu:

Dílním záměrem experimentu je seznámit děti s pátým dnem stvoření světa. Rozšířit jejich znalosti a vědomosti z oblasti druhů ptactva a vodních živočichů, jejich zvláštnostmi, jedinečností. Dokázat si spojit zvuk se zvířetem.

V této části se děti nebudou učit píseň, která je v části „Tancujeme a zpíváme“ na straně číslo 62, ale naopak budou pozorně poslouchat, jak jim zazpívá učitel. Záměrem je, aby děti dokázaly pochopit obsah a smysl písničky.

Tvořivá část proběhne v kapitole „Něco nového vytváříme“, kdy si děti samy vystříhnou a nalepí rybu, kterou si mohou pastelkami domalovat. Ptáka si vytvoří za pomoci šablony, houbičky a temperových barev.

Při experimentu se zaměřím na pozornost dětí při poslechu písničky a jejich porozumění obsahu.

Obsahový záměr šestého dne experimentu:

Rozšířit jejich znalosti o zvláštnostech zvířat, které jsou známá, a představit jim druhy zvířat, která jsou méně obvyklá, jejich místo na zemi, kde žijí.

S dětmi se společně naučíme píseň „Kdo to byl“ od Jany Svobodové – Březovské. Píseň se učíme na principu ozvěny.

Tvořivou část s dětmi máme v kapitole „Společně poznáváme svět“, kdy mají děti za úkol vymodelovat zvíře, které může být skutečné nebo smyšlené. Dále si s dětmi v kapitole „Něco nového vytváříme“ vystříhneme, nalepíme a domalujeme obličej Adama a Evy.

Na druhou stranu si děti „vytupkají“ přes šablonu do knihy zvíře dle vlastního výběru. Při realizaci experimentu budu sledovat a vyhodnocovat projev dítěte v části „Volná hra a příležitost k rozhovoru“. Zaměřím se na pozornost dětí a jejich odpovědi.

Obsahový záměr sedmého dne experimentu:

Shrnout všech šest dnů, které Bůh pracoval, co vše stvořil a udělal.

S dětmi se společně naučíme a zazpíváme píseň „Když pán Bůh pracoval“ od Tomáše Polívky. Zpěv společně doprovázíme pohybem podle učitele.

V tvořivé části budou děti společně vzpomínat na všechny dny stvoření, které si před tím společně zopakujeme v kapitole „Společně poznáváme svět“. Děti pastelkami namalují vše, co Pán Bůh za šest dní stvořil.

Při realizaci experimentu budu sledovat a vyhodnocovat projev dítěte v části „Volná hra a příležitost k rozhovoru“. Zaměřím se na pozornost dětí a jejich odpovědi.

4.6 Charakteristika kontrolní skupiny

V kontrolní skupině budu mít 15 dětí ve věku pěti až šesti let. Poměr dívek a chlapců ve skupině se i zde snažím vyvážit, ale vzhledem k epidemiologické situaci jsem závislá na dětech, které do mateřské školy docházejí. Vzhledem k nízkým počtům ve třídě jsem nucena doplnit kontrolní skupinu dětmi z druhé předškolní třídy. Stejně jako v experimentální skupině s nimi budu pracovat po dobu sedmi dnů během řízené činnosti. S kontrolní skupinou nebudu používat žádné pomůcky, které použiji ve skupině experimentální, výjimkou budou pomůcky zaměřené na výtvarnou činnost. Dětem ve třídě přečtu každý den u stolečku úryvek z bible, který se bude vztahovat k danému dni stvoření světa. Společně si zopakujeme, co Bůh stvořil a na základě toho vystřihnou a nalepí na papír symbol, který to zobrazuje. Během tvořivé části si s dětmi budu povídat blíže o daném tématu a o tom, co je zaujalo. Cílem bude pozorovat děti při řízené činnosti, kdy se zaměřím na jejich pozornost spojenou s emocionálním zaujetím.

5 Výsledky výzkumu

S experimentální skupinou jsem pracovala po dobu sedmi dnů během ranního kruhu a řízené činnosti. Po stejnou dobu jsem pracovala se skupinou kontrolní, ale pouze při řízené činnosti.

U skupiny experimentální jsem během činností sledovala, kdo se jak zapojuje, přemýšlí o tématu a snaží se do něj hlouběji proniknout. Zaměřila jsem se tedy na jejich pozornost a emocionální zaujetí během experimentu, dále jsem si každý den zvolila jednu z činností, při které jsem se zaměřila na reakce dětí během realizované činnosti. Nejvíce děti bavilo pracovat s dekoračním materiálem, hrát pohybové hry, hrát na zvonkohru, zpívat písničky a přemýšlet nad některými otázkami, které prohlubovaly jejich fantazii. Při tvoření knihy bylo pro děti nejtěžší stříhání z papíru, kdy bylo zapotřebí vystříhnout více komponentů např. třetí a šestý den. Nejvíce se dětem líbila práce se šablonou zvířátek, kdy za pomoci barvy a houbičky vyplnily prázdný prostor.

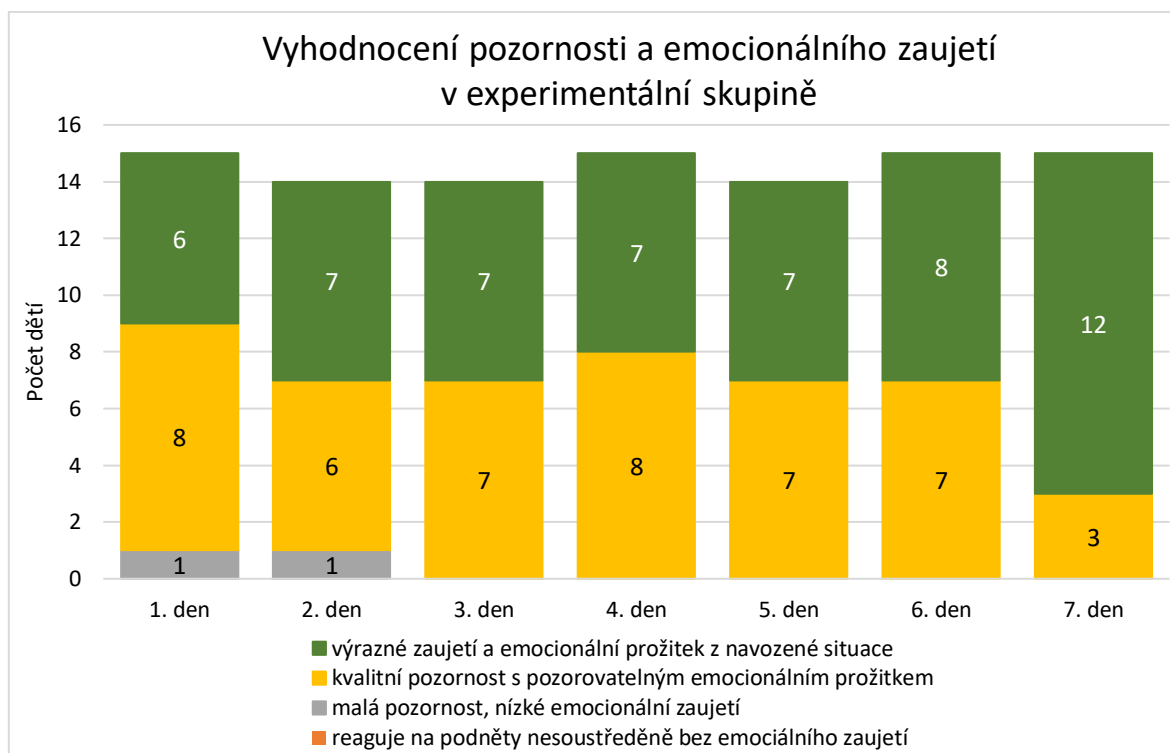
Během projektu byla v centrální místnosti třídy vytvořena nástěnka (viz příloha č. 3), kde se postupně vyvěšovalo všech sedm dnů stvoření. Děti tak měly možnost nástěnku s obrázky pozorovat během projektu i po jeho realizaci. Pozorovala jsem, že některé děti se rády k nástěnce s obrázky vracely, povídaly si o nich mezi sebou a dokonce své zážitky sdílely s rodiči.

Děti z kontrolní skupiny dokázaly udržet pozornost, ale jejich emocionální zaujetí bylo znatelně nižší, protože k tématu neměly blízký vztah. Pár jedinců z této skupiny téma zaujalo a pokládaly k němu i podnětné otázky.

Myslím si však, že se mi do tohoto projektu nepodařilo zapojit tolik prožitku spojeného s hudbou, kolik jsem původně zamýšlela. Do prvních dnů bych napříště zařadila více pohybových chviliek, jako tomu bylo například od čtvrtého dne a více bych se snažila zaintegovat hudební chvílky do experimentu.

Do pozornosti dětí se promítalo také to, jak moc děti dané téma znají. První den stvoření byl pro děti velmi abstraktní a hůře představitelný. Postupně, jak jsme dostávali k tématům pro děti více známým, se jejich pozornost i emocionální zaujetí měnily.

Jak ukazuje Graf č. 1, aplikace metodiky Franze Ketta v experimentální skupině významně ovlivnila pozornost a emocionální zaujetí dětí v průběhu všech sedmi dnů, kdy jim bylo prezentováno stvoření světa.

Graf 1 – Vyhodnocení pozornosti s emocionálním zaujetím v průběhu experimentu v experimentální skupině

Zdroj: Vlastní zpracování

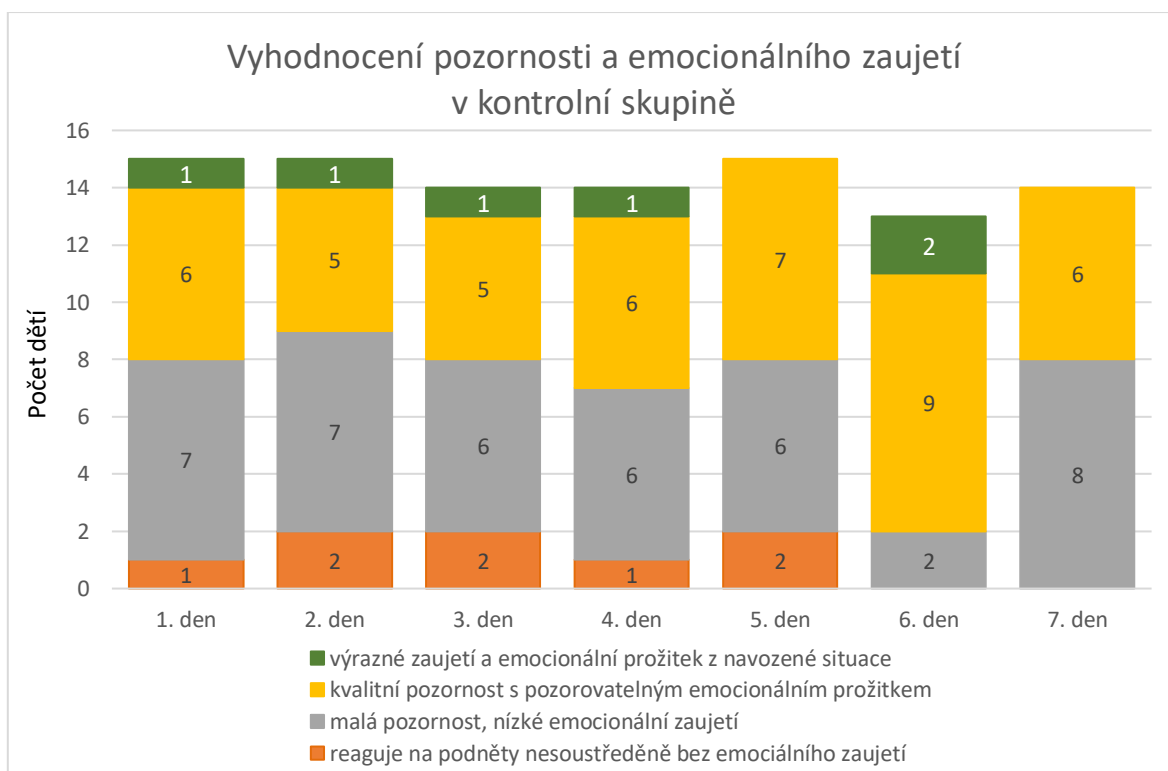
Nejnižší stupeň hodnocení (reaguje na podněty nesoustředěně bez emocionálního zaujetí) se v experimentální skupině vůbec nevyskytoval, 2. stupeň (malá pozornost, nízké zaujetí) se vyskytoval minimálně, pouze první a druhý den experimentu. Většina dětí se pohybovala na třetím a čtvrtém stupni pozornosti a emocionálního prožitku v průběhu celého experimentu.

Mezi nejlépe vyhodnocené dny, kterých se zúčastnily všechny děti, patřil čtvrtý, šestý a sedmý den. Čtvrtý den byl úspěšný z důvodu zapojení hudební aktivity, kdy děti hrály východ slunce na zvonkohru. Téma bylo také oživeno o pohybovou hru o slunci, měsíci a hvězdách.

Šestý den byl poprvé výsledek vyšší ve čtvrtém stupni než ve třetím stupni hodnocení. Dětem bylo téma o suchozemských zvířatech velmi blízké. Jako nejzábavnější se ukázala aktivita s modelováním smyšleného či již existujícího zvířete, při případném dalším využití navrženého schématu ji rozhodně nedoporučuji vynechat.

Poslední sedmý den byl nejzdařilejší. Je zde velký skok z hlediska nejvyššího stupně hodnocení ve srovnání s ostatními dny. Úspěšnost tohoto dne lze přičíst různorodosti činností, které měly rychlý spád. Děti se dostávaly z klidné fáze do aktivní a vše bylo zakončeno společným odpočinkem.

Na rozdíl od experimentální skupiny se v kontrolní skupině nejvyšší hodnocení vyskytlo pouze u jednoho, maximálně dvou dětí. Více se zde objevuje hodnocení třetího a druhého stupně, kdy druhý stupeň (malá pozornost, nízké emocionální zaujetí) má v této skupině daleko větší zastoupení než u skupiny experimentální, kde se vyskytl pouze první a druhý den experimentu u jednoho dítěte. První stupeň se vyskytuje minimálně v prvním a pátém dni experimentu.

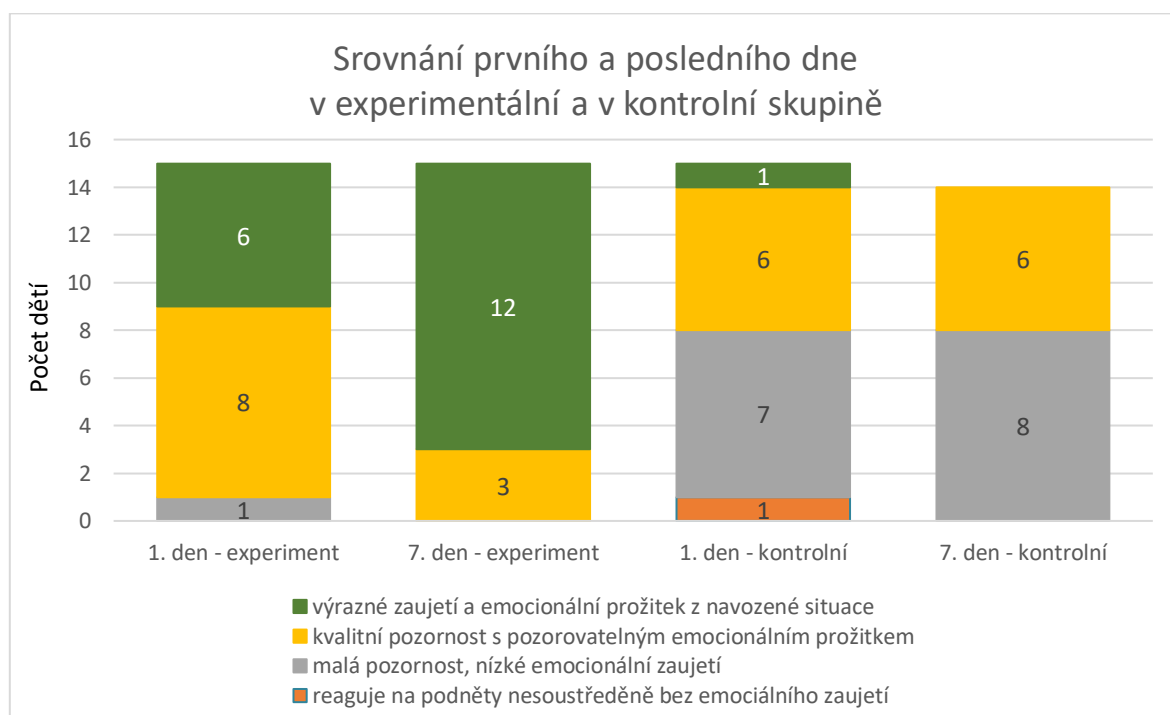
Graf č. 2 – Vyhodnocení pozornosti s emocionálním zaujetím v průběhu experimentu v kontrolní skupině.

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejlépe vyhodnocený den v kontrolní skupině byl ten šestý. Děti měly blízký vztah ke zvířatům, a proto jejich pozornost a emocionální zaujetí stouplo. Oproti tomu je zaznamenán velký pokles pozornosti v sedmém dni. Převážná většina dětí se nedokázala soustředit, téma „odpočinku po stvoření světa“ pro ně bylo málo zajímavé.

Pokud porovnáme v Grafu č. 1 a Grafu č. 2, je vidět zásadní rozdíl mezi výsledky experimentální a kontrolní skupiny. Na vybraném vzorku dětí výsledky naznačují, že pedagogika Franze Ketta má své opodstatnění. Dá se předpokládat, že při širší aplikaci na širším vzorku dětí by bylo možné statisticky potvrdit účinnost této metody při práci s dětmi. Metoda pedagogiky podle Franze Ketta má výborné výsledky v oblasti pozornosti a emocionálního zaujetí dětí, ale je velmi náročná z hlediska přípravy samotného experimentu a příprav pomůcek k jednotlivým dnům. Kontrolní skupina nebyla na přípravu pomůcek náročná, ovšem její výsledky zdaleka nedosahovaly výsledků experimentální skupiny.

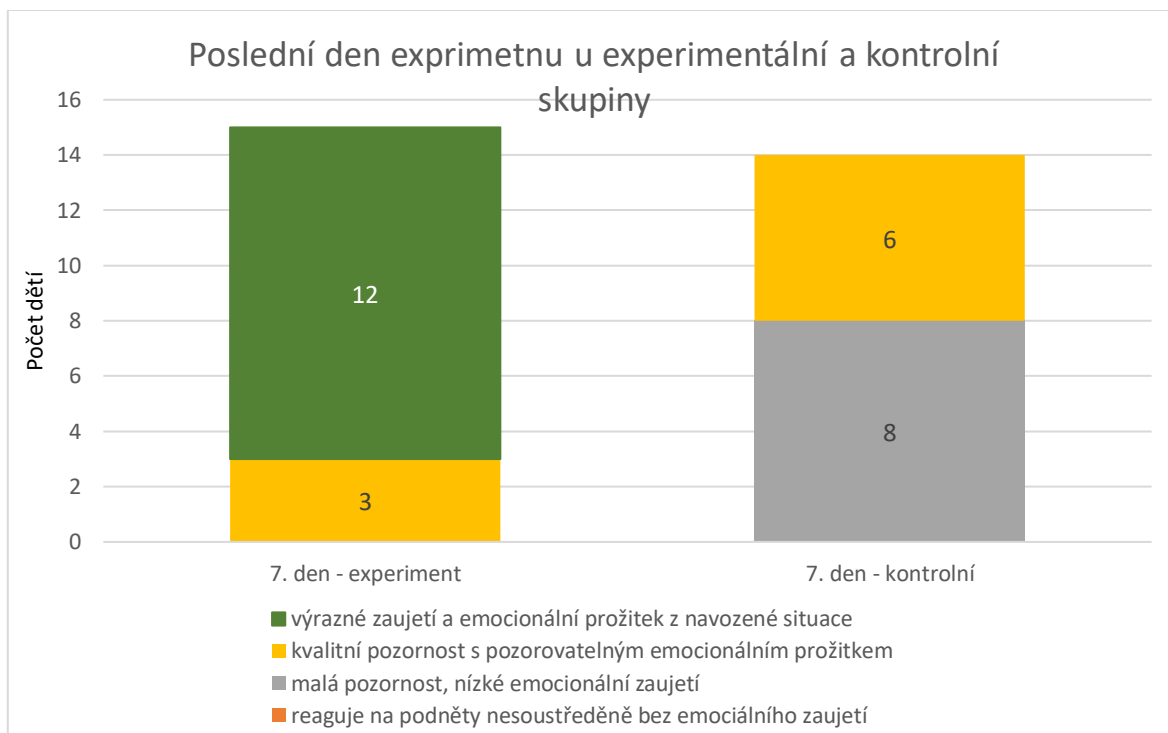
Při srovnání prvního a posledního dne u experimentální i kontrolní skupiny Graf č. 3 ukazuje, že posun u experimentální skupiny mezi prvním a posledním dnem je významný. Děti se rychle naučily orientovat v jednotlivých částech projektu. Věděly, kdy je začátek, jak mají postupovat v části „Něco nového vytváříme“, dokázaly se s každým dnem více otevřít a povídat si o daném tématu a otázkách. V kontrolní skupině se výsledky nepatrně zhoršily. Dětem zde chyběl jakýkoliv podnět hudební či pohybový, který by jim umožnil se do daného tématu vžít.

Graf č. 3 – Srovnání prvního a posledního dne experimentu u experimentální a kontrolní skupiny.

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf naznačuje, že pokud bychom srovnali dosaženou úroveň pozornosti a emocionálního zaujetí dětí ve finální den experimentu, existuje viditelný rozdíl mezi oběma sledovanými skupinami (viz Graf č. 4). Zatímco v experimentální skupině viditelně převažuje počet dětí s nejvyšším stupněm hodnocení, v kontrolní skupině se čtvrtý stupeň nevyskytuje vůbec, a převažuje druhý stupeň hodnocení, tj. malá pozornost a nízké emocionální zaujetí.

Graf č. 4 – Srovnání posledního dne experimentu mezi experimentální a kontrolní skupinou.

Zdroj: Vlastní zpracování

V experimentální skupině se podařilo děti intenzivně zaujmout, program byl pestrý, nejzajímavější pro děti byly pohybové aktivity a vytváření knihy stvoření (viz Příloha č. 4). Oproti tomu v kontrolní skupině měly děti problém se soustředěním, protože pro ně byl program méně podnětný. Chyběly zde výraznější podněty, které by je povzbudily a přispěly by ke zvýšení jejich pozornosti s emocionálním zaujetím.

Vyhodnocování vytyčených okamžiků

V experimentální skupině jsem si vytyčila okamžiky, kdy jsem pozorovala reakce dětí v určitých částech experimentu, tedy jak dítě reaguje při činnostech. Následně jsem je hodnotila na základě jejich reakce a emocionálního zaujetí.

Mezi vytyčené okamžiky jsem si vybrala tu část projektu, u které jsem předpokládala, že bude daný den pro děti nejnáročnější z hlediska jejich reakce a spolupráce. Ve čtyřech případech ze sedmi jsem zvolila vytyčený okamžik ve 4. části setkání „Volná hra a příležitost k rozhovoru“. Šlo o nejnáročnější a zároveň nejzajímavější část, kdy děti sdílely své pocity a musely zde zapojit svou představivost a fantazii. Zde se potvrdila slova Vágnerové (2000), že v tomto věku je fantazie u dětí tvořivá a hodně živá.

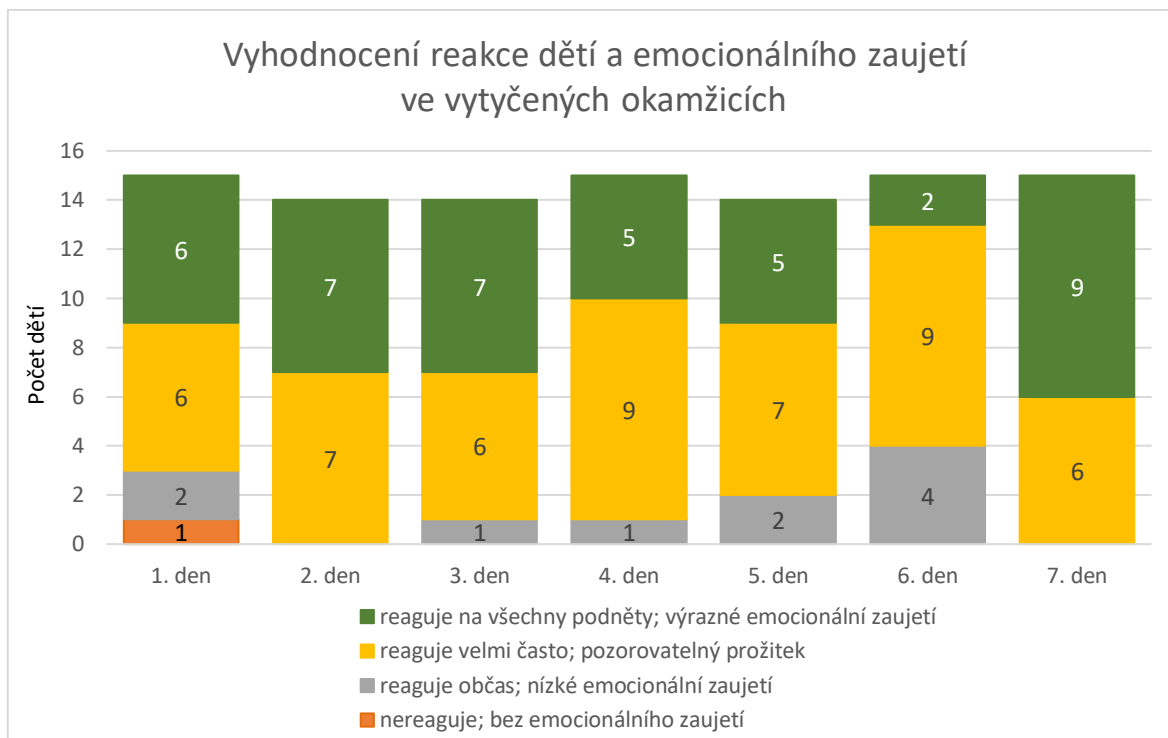
Ve dvou ze sedmi dnů jsem si vybrala sledování projevu dětí při hře, protože zde byla možnost sledovat vnímání dětí.

Pouze v jediném případě (5. den) jsem vybrala pro vyhodnocení projevu dětí poslech písničky, protože v daném dni byl tento moment nejnáročnější.

Hodnotící stupně projevu dítěte ve vytyčeném okamžiku:

stupeň 1 – nereaguje, bez emocionálního zaujetí; stupeň 2 – reaguje občas, nízké emocionální zaujetí; stupeň 3 – reaguje velmi často, pozorovatelný prožitek; stupeň 4 – reaguje na všechny podněty, výrazné emocionální zaujetí.

Výsledky hodnocení pozornosti dětí ukazuje Graf č. 5. Při celkovém zhodnocení je možné konstatovat, že reakce dětí se pohybovaly zejména na třetím a čtvrtém stupni hodnotící škály, na konkrétní aktivity spontánně reagovaly s větším zaujetím. Nejzajímavější byl pro děti vytyčený okamžik během sedmého dne stvoření.

Graf č. 5 – Vyhodnocení reakce a emocionálního zaujetí dětí v experimentální skupině.

Zdroj: Vlastní zpracování

První den jsem se zaměřila na část „Volná hra a příležitost k rozhovoru“, kdy jsem se děti ptala na jejich pocity, které v nich tma či světlo vyvolává. Jedno dítě neodpovídalo na žádnou z otázek, dvě děti se občas zapojily, ale převážně na vyzvání učitele. Zbytek dětí reagoval na všechny otázky.

Druhý den jsem pozorovala děti při hře na vítr. Učitelka hrála na flétnu, podle jejího tempa měly děti přelévát lahev s vodou. Ze začátku se děti pletly nebo reagovaly se zpožděním, než si zafixovaly, kdy mají přelévát vodu pomalu a kdy rychle. Na začátku hry by bylo vhodné, aby učitel udělal pauzu, než změni tempo hry na flétnu. Postupně jakmile děti reagují na tempo zvuku správně, je možné pauzy zkracovat.

Třetí den jsem sledovala reakce dětí na otázky. Polovině dětí ze skupiny nedělaly otázky problém a naopak byly velmi sdílné. Druhá polovina dětí se zapojovala velmi často, ale neodpověděla na všechny položené otázky. Děti například odpovídaly na otázku, co by se jim líbilo, kdyby rostlo na stromě. Nejčastěji říkaly, že: „plyšáci, sovy, bonbóny, legíny, náušnice či diamanty.“

Čtvrtý den jsem u dětí vyhodnocovala jejich pohybovou reakci při hře na slova: „slunce, měsíc, hvězda“. Při této hře si musely zapamatovat a spojit slovo s pohybem. Pouze pět dětí si dokázalo bez problému spojit pohyb se slovem, devět dětí reagovalo správně, ale párkrát se spletlo a zaměnilo pohyby. Jedno dítě mělo se spojením větší problém, než ostatní děti. Zde bych na základě vyhodnocení experimentu doporučila začít hrát hru se dvěma slovy, a až je děti zvládnou, přidat další slovo.

Pátý den jsem si pro pozorování vybrala poslech písně se zachycením jejího obsahu. Děti měly za úkol poslouchat písničku a zachytit o čem byla. Tato část byla pro děti náročná. Dvě děti postřehly pouze začátek písně, sedm dětí si vybavovalo hlavní obsah a zbylých pět dětí si dokázalo vzpomenout na detaily písničky.

Šestý den byl pro děti ve vytyčeném okamžiku nejnáročnější. I když z celkové pozornosti byly vyhodnoceny velmi dobře, došlo zde k výraznému poklesu ve čtvrtém stupni a naopak je zde největší nárůst ve stupni druhém. Pokles projevu dětí mohl být zapříčiněn náročností otázek. Děti na otázku, jak by pojmenovaly prvního muže a první ženu, často používaly jména svých rodičů a kamarádů. Doporučovala bych zvolit pro příště jiný typ otázek.

Stejně tak jako v předešlém dnu, jsem vybrala pro vyhodnocení posledního dne reakci dětí na otázky. Ptala jsem se dětí, jaký den stvoření se jim nejvíce líbil, jak rády odpočívají či zda by vytvořily na zemi něco jiného. Na otázku co by vytvořily na zemi jiného, jedno dítě odpovědělo: „že by vytvořilo draky, na kterých by mohlo létat.“

Pro realizovaný výzkum byly stanoveny dvě hypotézy.

Hypotéza č. 1 zněla:

Děti z experimentální skupiny budou při projektovém učení aktivnější, budou lépe reagovat na pokyny učitele a jejich pozornost s emocionálním prožitkem bude vyšší, než ve skupině kontrolní.

Na základě výsledků výzkumu je možné konstatovat, že hypotéza č. 1 se potvrdila. Děti z experimentální skupiny se s každým dnem více a více zapojovaly, při činnostech hudebních, pohybových i tvořivých byly aktivní. Na dětech byla vidět radost, se kterou pracovaly, pomáhaly a spolupracovaly s ostatními dětmi a s učitelem. Jejich pozornost s emocionálním zaujetím postupně stoupala, až vygradovala do skvělého výsledku, kdy byla velká část třídy projektem výrazně zaujata.

Děti z kontrolní skupiny nedokázaly udržet pozornost v takovém měřítku, jako tomu bylo ve skupině experimentální. Dětem zde chyběly pohybové a hudební aktivity, obrázky, práce s přírodním materiálem, při níž by mohly kreativně tvořit.

Stejně tak byla potvrzena hypotéza č. 2.

Hudební, pohybové a umělecké aktivity posílí pozornost s emocionálním prožitkem v experimentální skupině převážně na kvalitní či výrazné zaujetí. Tedy na bodový stupeň tři a čtyři.

Výsledky prokázaly, že u dětí z experimentální skupiny byla v jednotlivé dny během pedagogického experimentu pozornost s emocionálním prožitkem převážně na vysoké úrovni. Hudební, pohybová a umělecká činnost dětí dokázala vtáhnout do projektu. V kontrolní skupině, kde tyto aktivity chyběly, byly dosažené výsledky horší (viz Graf č. 2).

6 Diskuze

Ve výzkumu jsem použila metodu experimentu. Experiment rozvíjel osobnostní růst člověka – zvláště tím, že umožnil dětem individuální, kolektivní i frontální práci a velkou míru samostatnosti a tvořivosti. Proto jsem se snažila koncipovat svůj experiment s časovými úseky, kde jsou tyto hodnoty rovněž zastoupeny. Věřím, že poznatky získané z experimentu, se stanou v následujících letech základem pro tvorbu dlouhodobější verze, které se mohou stát základem pro projekt.

Při další realizaci mého autorského díla, které jsem vytvořila především pro církevní mateřské školy, bych témata jednotlivých dnů stvoření rozložila do většího počtu dní. Tématem bychom se tak zabývali déle a vznikl by větší prostor pro postřehy a otázky dětí, možnost si lépe osvojit písničky a pohybové hry. Realizace však probíhala den po dni kvůli časové náročnosti, kdy jsem musela jeden týden strávit s experimentální a druhý týden s kontrolní skupinou. I přesto výsledky výzkumu potvrdily důležitost aplikace Kettovy pedagogiky.

Do vybraných částí schématu jednotlivých dnů stvoření bych příště zařadila více hudebních a pohybových chviliek. Čtvrtý až sedmý den, kdy byl pohyb zařazen jako pohybová hra nebo byl spojen s hudbou a zvukovými signály, byl pro děti největší radostí, lépe si jej zapamatovaly a spojily si ho s daným dnem.

Při experimentu se mi podařilo udržet pozornost a zájem dětí o vybrané téma a zajímat se o něj hlouběji. Bylo vidět, že děti nad tématem přemýšlí nejen při realizaci experimentu, ale i během dne a to zejména při pobytu na zahradě, kdy byly v přímém kontaktu s přírodou. Kniha stvoření světa a veškeré věci k ní připravené byla další z věcí, která byla výborně promyšlená. Její jednoduchost v symbolech byla pro zpracování a představu dětí přiměřená jejich věku, děti se snadno soustředily na správné zpracování a samy si své knihy rády při volných chvílích prohlížely. Výzkum ukázal, že písničky, poslechové aktivity, hudebně-pohybové a pohybové činnosti byly vhodně vybrány a zařazeny v jednotlivých etapách experimentu.

Časová příprava byla náročná a to zejména tvoření knihy, avšak zážitek a zkušenosti, které si děti odnesly, jsou nenahraditelné.

Závěr

Zpracováním této bakalářské práce jsem chtěla dětem představit jiný pohled na svět, přírodu a na vše, co je kolem nás. Na to, co nám Bůh dal k užívání, a na to, jak je důležité si vážit těchto darů, které máme. Cílem bylo naučit děti všimnout si maličkostí a uvědomit si, že vše okolo nás má nějaký smysl.

V teoretické části jsem se zabývala předškolním dítětem, jak z pohledu fyzického, psychického, hudebního, tak i duševního. Studium literatury o prožitkovém vyučování bylo pro mne jako učitele velmi přínosné a získané informace mne obohatily a inspirovaly do dalších let při práci s dětmi v mateřské škole. Uvědomuji si, jak je pro děti získávání informací snazší, pokud jim je zprostředkujeme při zapojení větší části smyslů. Další změnu pohledu na výchovu mi přinesly přístup a práce s dětmi podle pedagogiky Franze Ketta. Pracovat tak, aby děti byly rády, že jsou tu s námi, chválit je za to, že pracují podle možností svých sil, vytvářet klidnou atmosféru, věnovat se jim individuálně, tvořit z přírodního materiálu a ukázat jim lásku k sobě, druhým a Bohu. K tomu, co nám dal k užívání. Učit je poznávat sebe sama, jejich vnitřní já. Náboženskou cestou skrze biblické příběhy jim dát možnost se samostatně rozvíjet. Dále se mi osvědčilo pracovat s dětmi podle schématu setkání, která mají svůj záměr a pomáhají tak dětem orientovat se v programu a ve světě. Děti podle jednotného uspořádání poznají, kde je začátek a kdy se program blíží ke konci.

V praktické části jsem si stanovila cíle, metody a organizaci výzkumu. Za pomoci metody experimentu jsem mohla pozorovat viditelný rozdíl v experimentální skupině, v níž byly využity různé druhy pomůcek, jako například výtvarné materiály, obrázky, hudební nástroje, dekorace či zvukové nahrávky. Dále tak i hraní pohybových her a realizace pěvecké činnosti pomáhaly dětem s udržení pozornosti a k hlubšímu prožitku.

Experiment ukázal, že se děti zapojovaly do všech činností, protože jsme pracovali skrze naše smysly, s přírodním materiálem, který patří v pedagogice podle Franze Ketta mezi důležitou složku. Nad otázkami, které jsem jim pokládala, přemýšlely a mnoho věci dokázaly vymyslet. Těšilo mě je vidět samostatně pracovat při tvořivé části, kdy postupně zaplňovaly knihu „Stvoření světa“, a jejich radost, když si knihu mohly vzít domů. Kniha a její jednotlivé části byly vytvořeny tak, aby samotná část tvoření nezabrala moc času, ale aby si dítě dokázalo spojit symbol s daným dnem stvoření.

Chování dětí v kontrolní skupině, kde jim bylo téma zprostředkováno pouze čtenou a vyprávěcí formou, bylo rozdílné. Zde neměly možnost se pohybově či hudebně vyjádřit, nebyly jim zde ukázány žádné obrázky, aby si mohly čtené informace lépe spojit. Vše bylo závislé na jejich představivosti a fantazii. Děti, které mají téma zprostředkované pomocí různých zvukových, vizuálních pohybových či čichových podnětů, dokážou lépe udržet pozornost a jejich zaujetí je vyšší, než u dětí, kterým téma zprostředkujeme pouze slovně.

Cíle, které jsem si v mé bakalářské práci vytyčila, se mi podařilo naplnit. Vytvořila jsem vzdělávací program, který je postavený na myšlenkách pedagogiky Franze Ketta. Uplatnila jsem v experimentu dějový obsah, který posílil dětské etické vnímání hodnot zaměřených na ochranu přírody, vztahu k lidem a sobě a z biblického pohledu ke stvoření světa. Následovně jsem srovnala pozornost s emocionálním zaujetím mezi skupinou experimentální a kontrolní.

Výsledky experimentu ukázaly možnost úspěšného použití metody podle pedagogiky Franze Ketta při ztvárnění biblického příběhu „Stvoření světa“. Pomohl zvýšit pozornost dětí a jejich emocionální prožitek.

Touto prací bych chtěla podnítit učitele, kteří smýšlí podobně jako já, aby se nebáli uskutečňovat experimenty a dlouhodobé projekty ve své pedagogické práci. Věřím, že tato práce poslouží dalším učitelům jako zdroj inspirace, když budou chtít téma stvoření světa zprostředkovat dětem.

Seznam použitých informačních zdrojů

- AUGUSTYN, J., 1997. *Praxe duchovního vedení*. Olomouc: Velehrad. ISBN 80-85966-02-6.
- BÄCKER-BRAUN, K., 2014. *Rozvoj inteligence u dětí od 3 do 6 let*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4798-9.
- BALCAROVÁ, B., 2010. *Integrativna hudobná výchova v predprimárnej a primárnej edukácii*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešově, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-555-0839-9.
- DAMBORSKÁ, M. a J. KOCH, 1969. *Psychologie a pedagogika dítěte*. 2. vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství. ISBN 08-035-69.
- DVOŘÁKOVÁ, H., 2000. *Didaktika tělesné výchovy nejmenších dětí a dětí s hendikepy*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7290-005-6.
- EDER, M., E. MURONOVÁ a C. T. HAVEL, 2008. *Aby malé bylo velké: náboženská výchova předškolních dětí v mateřských školách a ve farnostech*. Brno: Kartuziánské nakladatelství. ISBN 978-80-86953-23-6.
- HAVLOVÁ, J., M. HAVLÍNOVÁ a E. VENCÁLKOVÁ, eds., 2008. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál (vydavatelství). ISBN 978-80-7367-487-8.
- HELUS, Z., 2009. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele a rodiče*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-628-5.
- JURKOVIČ, P., 2012. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-750-3.
- KODEJŠKA, M. a H. VÁŇOVÁ, 1989. *Hudební výchova dětí předškolního věku. Díl 1*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství.
- KOPECKÁ, I., 2011. *Psychologie 1. díl: Učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3875-8.
- KOŤÁTKOVÁ, S., 2014. *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
- KRÁLOVÁ, E. a kol., 2016. *Hudební klima a dítě: Hudobná klíma a dieťa*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-885-1.

- KRATOCHVÍLOVÁ, J., 2006. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-4142-0.
- LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Havlíčkův Brod: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- LEISTOVÁ, M., 1996. *První zkušenost s Bohem*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-177-6.
- MATĚJČEK, Z., 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0870-1.
- MUROŇOVÁ, E., 2015. Pedagogika Franze Ketta – tradiční netradiční způsob práce s dětmi. In: *Ceskybratr.cz* [online]. 1. 6. 2015 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <http://www.ceskybratr.cz/archives/8281>
- MUROŇOVÁ, E., T. C. HAVEL a H. NEUBAUER, 2015. *Gespräche mit FRANZ KETT über sein leben und seine pädagogik*. Gröbenzell: Franz Kett - Verlag GSEB. ISBN 978-3-942445-19-1.
- MUROŇOVÁ, E.. a C. T. HAVEL, 2014. *Základní charakteristiky a specifika pedagogiky Franze Ketta* [online]. Dolní Benešov: Společnost Pedagogiky Franze Ketta [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/teorie/z_kladn_charakteristiky.pdf
- Osobnost a její vývoj*, 2003. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-125-7.
- PŘÍHODA, V., 1963. *Ontogeneze lidské psychiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství..
- PŘÍHODA, V., 1966. *Problematika předškolní výchovy*. Praha: SPN.
- RAKOVÁ, M., L. ŠTÍPLOVÁ a A. TICHÁ, 2009. *Zpíváme a nasloucháme s nejmenšími*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-543-1.
- ŘÍČAN, P., 2004. *Cesta životem*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál (vydavatelství). ISBN 80-7178-829-5.
- SEDLÁK, F. a H. VÁŇOVÁ, 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.

SKŘIČKOVÁ, J., 2018. Rozhovor s Franzem Kettem. In: *Kett.cz* [online]. 25. 9. 2018 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/hlavni/Franz_Kett_prepis_prek_lad_rozhovoru_cz.pdf.

SYSLOVÁ, Z. a L. ŠTĚPÁNKOVÁ, 2019. *Třídní projekty v mateřské škole*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1480-9.

TOMKOVÁ, A., J. KAŠOVÁ a M. DVOŘÁKOVÁ, 2009. *Učíme v projektech*. Praha: Portál (vydavatelství). ISBN 978-80-7367-527-1.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

VÁŇOVÁ, H. a J. SKOPAL, 2017. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3621-4.

Seznam příloh

- 1. Schéma setkání**
- 2. Vzhled třídy po realizaci experimentu**
- 3. Nástěnka po realizaci projektu**
- 4. Kniha stvoření**

Příloha č. 1 – Schéma setkání

I. První den stvoření

Cíl: Dítě se aktivně zapojuje do projektového, experimentálního vyučování a reaguje na učitele a jeho otázky.

Dítě dokáže samostatně vyjádřit své pocity a svůj vlastní názor.

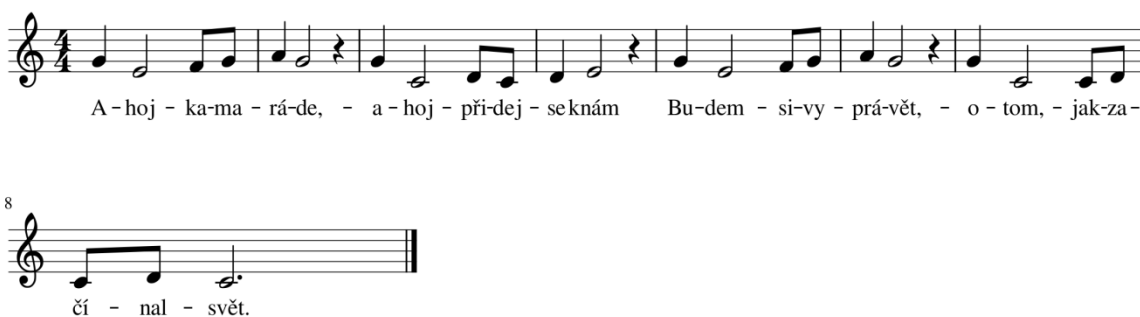
Pomůcky: černý kruhový šátek, zvonkohra s paličkou, padák, lampička, bílý kruhový šátek, knihy z papíru „Stvoření světa“, bílá a černá čtvrtka, nůžky, tužka, tuhé lepidlo, podložka, šablona koleček.

1. Společně začínáme

Ahoj kamaráde

Veronika Kamarytová

Veronika Kamarytová

A - hoj - ka - ma - rá - de, - a - hoj - při - dej - se - knám Bu - dem - si - vy - prá - vět, - o - tom, - jak - za -
čí - nal - svět.

2. Společně poznáváme svět

Dnes tu mám, děti, tento černý šátek, co vám jeho barva připomíná?

Pošleme si šátek po kruhu a každé dítě zkusí vymyslet něco, co by mohlo být černé. Položíme složený šátek doprostřed. Učitelka vyzve jedno z dětí, aby kus šátku rozložilo ve chvíli, kdy učitelka zahraje na zvonkohru. Poté dítě, které rozkládalo, vyzve jiné dítě. Takto budeme rozkládat celý šátek. Vznikne kruh.

Na počátku nebylo nic. Nic než ticho a tma.

Přikryjeme se s dětmi padákem a doprostřed kruhu připravíme lampičku. Zavřeme oči a budeme poslouchat ticho.

Tu řekl Bůh: „Budiž světlo“. A bylo světlo.

Zapneme lampičku a vyzveme děti, aby otevřely pomalu oči, a odložíme padák. Doprostřed přes okraj černého šátku položíme bílý kruhový šátek. S dětmi jej uchopíme za okraj a pomalu jej zvedneme nahoru a položíme dolů.

Bůh věděl, že světlo je dobré, a tak oddělil světlo od tmy. Řekl světlu: Ty jsi den. A temnotě řekl: Ty jsi noc. To byl den první.

3. Něco nového vytváříme

Rozdáme dětem předem připravené knihy. Obal vytvoříme z namočené čtvrtky potřené modrou a zelenou barvou. Po zaschnutí vložíme dovnitř čtyři béžové papíry tak, aby tvořily stránky v knize. S dětmi je sešijeme jehlou a nití. Na přední obal za pomoci písmenkových razítek vyrazíme „Stvoření světa“. Na první stranu si každé dítě vytiskne své jméno.

Děti dostanou před sebe podložku. Vezmou si jeden kus černé a bílé čtvrtky, šablonu kolečka, tužku a nůžky. Obkreslí si a vystříhnou dvě černé a jedno bílé kolečko. Na novou stranu si nalepí černé kolečko a na druhou stranu druhé černé, které překrývá bílé kolečko.

4. Volná hra a příležitost k rozhovoru

S dětmi můžeme diskutovat o těchto otázkách:

- Jaké pocity ve vás probouzí tma a světlo?
- Je vám příjemné být sám ve tmě?
- Myslíte, že je ve tmě něco vidět?
- Je dobré, že Bůh stvořil světlo?
- Napadl by vás jiný název pro den či noc?

5. Tancujeme a zpíváme

První den

Veronika Kamarytová Veronika Kamarytová

Prv-ní-den - stvo-ře-ní - tmou - ti - cho - zní. Prv-ní-den - stvo-ře-ní - tmou - ti - cho - zní.

9
Když-ná - hle - tu - byl-Bůh - a - ře-kl - ty - dvě - slo - va - jen. Když-ná - hle - tu - byl-Bůh a - ře -

16
kl - ty - dvě - slo - va - jen. *Tlesk, tlesk, tlesk* Bu - diž - svě - tlo.

6. Loučíme se

Chytneme se v kruhu za ruce a rozloučíme modlitbou:

Milí Bože,

první den tvého tvoření jsi nám dal den a noc. Dal jsi nám světlo, které nás ochraňuje, dává nám život a pocit bezpečí. Děkujeme ti za to. Amen.

II. Druhý den stvoření

Cíl: Rozvíjení sluchové pozornosti při činnosti s lahví a vodou, dítě reaguje na zvuk flétny.

Dítě si osvojuje písničku „Ahoj kamaráde“.

Pomůcky: hnědý kruhový šátek, modrý kruhový šátek, kamínky, dekorační materiál, lahve s vodou, kniha „Stvoření světa“, vata, tužka, tuhé lepidlo, nůžky, modrá čtvrtka, šablona vlny, flétna, podložka.

1. Společně začínáme

Přivítáme se písničkou „Ahoj kamaráde“ z prvního setkání.

2. Společně poznáváme svět

První den Bůh stvořil světlo a oddělil jej od tmy. Druhého dne stvořil Bůh oblohu, která se klene nad zemí.

S dětmi si sedneme okolo hnědého kruhového šátku, na který položíme složený modrý kruhový šátek. Vyzveme vždy jedno dítě, které kus jednoho šátku odkryje a samo pak vyvolá dalšího z dětí. S dětmi rozmístíme po kruhu kamínky a dekorační materiál, ze kterého vytvoří vlny. Do kruhu připravíme lahev s vodou, ptáme se dětí, jak asi moře silně hučí. Posíláme lahev s vodou a děti samy vytvoří zvuky vod. S ostatními dětmi můžeme hádat, zda kamarád hrál nahlas či potichu.

Voda se začala odpařovat od vod a na nebi začaly vznikat první mráčky, které se proháněly po obloze.

Na protilehlou stranu od šátku s mořem s dětmi připravíme světle modré šátky. Na tyto šátky děti pokládají vatu, která představuje obláčky. Mohou je zkusit vytvarovat do různých obrazců.

3. Něco nového vytváříme

S dětmi si na další stránku knihy nalepíme mraky z vaty a vystříhneme z modrého papíru vodní vlny, které nalepíme pod mraky.

4. Volná hra a příležitost k rozhovoru

S dětmi si sedneme do kruhu, každé z dětí bude mít svou lahev s vodou. Učitelka představuje vítr hrou na flétnu. Pokud hraje pomalu, děti naklání lahev s vodou ve stejném tempu. Stejně tak může hrát učitelka rychle.

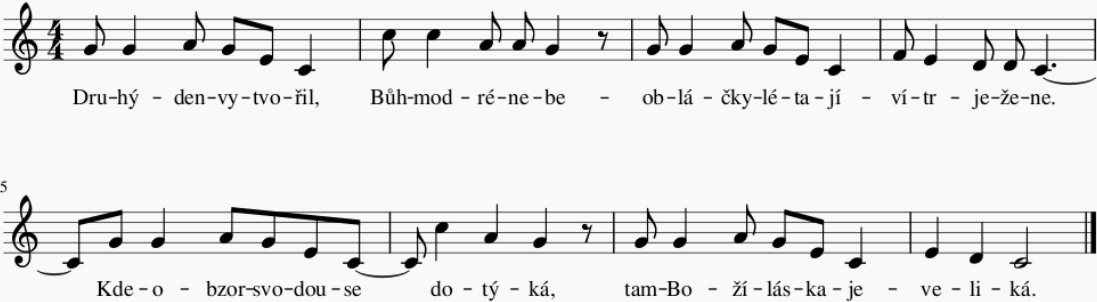
S dětmi můžeme volně diskutovat o těchto otázkách:

- Proč nám dal Bůh nebe a moře?
- Napadalo vás něco, když jste poslouchaly zvuky vody?
- Líbí se vám zvuk vody?
- Chtěly byste být vlnkou na vodě nebo obláčkem na nebi? Proč?

5. Tancujeme a zpíváme

Druhý den

Veronika Kamarytová Veronika Kamarytová

Dru-hý - den-vy-tvo-řil, Bůh-mod - ré-ne-be - ob-lá - čky-lé-ta - jí - ví-tr - je-že-ne.

5
Kde - o - bzor-svo-dou - se do - tý - ká, tam-Bo - ží - lás-ka - je - ve - li - ká.

6. Loučíme se

Přesuneme se na zahrádku nebo do přírody, kde budeme z deky pozorovat tvary mraků na obloze nebo experimentovat s vodou.

III. Třetí den stvoření

Cíl: Dítě si osvojuje a rozšiřuje své znalosti rostlin.

Rozvoj koordinace ruky a oka.

Pomůcky: triangl s dřevěnou paličkou, obrázky rostlin, živá máta, meduňka a jiné bylinky, kniha „Stvoření světa“, čtvercový, barevný papír, zelený a hnědý papír, tužka, nůžky, tuhé lepidlo, fixy, dekorační materiál, podložka.

1. Společně začínáme

Privítáme se písničkou „Ahoj kamaráde“ z prvního setkání.

2. Společně poznáváme svět

Třetího dne oddělil Bůh vody od země. Nahromaděné vody nazval Bůh moře a souš nazval zemí. Stvořil rozmanité druhy rostlin a stromů, aby rostly, zelenaly se a nesly plody se semeny, které se dále rozmnožují.

S dětmi si sedneme kolem našeho kruhu podobně jako v předešlém setkání. Přeložíme modrý šátek na půl a vznikne nám souš a moře. S dětmi si společně představíme druhy rostlin. Můžeme donést i živé bylinky, které posíláme dětem a necháme jim je osahat a přičichnout k nim. Je dobré říci, k čemu daná bylinka slouží, jaké má léčivé účinky. Učitelka bude mít před sebou triangl s dřevěnou paličkou. Řekneme vždy větu: Bůh stvořil... a doplníme rostlinu či druh stromu, které známe a poté lehce uhodíme do trianglu. Posíláme si jej s dětmi dokola. Dokud děti mají nápady, posíláme triangl. U zeleně, která nám dává plody, můžeme doplnit, jaký plod na ní roste. Např. Bůh stvořil jabloň, která nám dává jablíčka.

Zem se zazelenala květinami a dalšími rostlinami, které vylézaly z půdy. Stromy se rozvětvovaly do všech stran a z jejich větví začaly pučet pupence.

Zkusíme se s dětmi proměnit nejprve v kytičku. Sedneme si do dřepu a pomalu přejdeme do stoje, rukama můžeme udělat list nebo květ. Postupně se každý projde dokola kolem země a představí, v jakou květinu se proměnil. Vracíme se na místo. Znovu jdeme do dřepu, proměníme se v semínko a vyroste z nás nový strom. Děti se představují na místě. Např. Já jsem vysoký smrk.

Každá rostlina i každý strom je výjimečný. Některé rostliny mají léčivé účinky, jiné jsou krásně barevné či nám dávají plody.

S dětmi si zahrajeme na rostliny. Každé z dětí si vymyslí název květiny nebo stromu, který se z něj stane. Děti sedí ve dřepu na koberci. Učitel chodí mezi dětmi a zpívá písničku:

Vytvořím rostlinu, jaké jméno bude mít? (Dítě odpoví např. fialka, tulipán, růže)
Bude to (název rostliny např. fialka), ať roste kolem nás. (Dítě se zapojí před učitelku a zpívá s ní, samo vybírá další z dětí.)

3. Něco nového vytváříme

Dětem rozdáme čtvercový barevný papír. Děti si ho dají špičkou k sobě. Přeložíme papír napůl a vznikne nám trojúhelník, znovu ho otevřeme, otočíme ho o 90° a znovu přeložíme. Poté vezmeme pravý cíp trojúhelníku a přeložíme ho do čtvrtiny obrazce. To samé uděláme i s druhou stranou. Přetočíme papír na druhou stranu a každý roh poněkud ohneme. Vnikne nám tulipán jako na obrázku (viz příloha č.4, str. 75). Stonek vytvoříme vystřihnutím rovného zeleného pruhu.

Dále si děti podle šablony obkreslí, vystřihnou a nalepí kmen a korunu stromů. Fixy mohou domalovat plody.

4. Volná hra a příležitost k rozhovoru

Děti mohou za pomoci dekoračních materiálů vytvořit na zeměkouli jakoukoliv rostlinu.

S dětmi můžeme volně diskutovat o těchto otázkách:

- Kdybyste mohly vytvořit rostlinu, jak by vypadala a jak by se jmenovala?
- Co by nám mohlo růst na stromech? Co by se ti líbilo?
- Staral/a ses někdy o nějakou květinu nebo strom?
- Jakou potřebují rostliny péči?

5. Tancujeme a zpíváme

Třetího dne

Veronika Kamarytová

Veronika Kamarytová

6. Loučíme se

Dobrý Bože,

stvořil jsi rostliny, které nám přináší radost a umí léčit. Dal jsi nám stromy, které nás chrání před horkým sluncem, jejich plody nám dávají sílu a dřevo z nich nás v zimě zahřeje.

Amen.

IV. Čtvrtý den stvoření světa

Cíl: Rozvoj představivosti a fantasie.

Rozvíjení sluchové pozornosti v propojení s pohybem.

Pomůcky: žlutý kruhový šátek, dekorační materiál, zvonkohra, černé šátky, obrázky souhvězdí, kniha „Stvoření světa“, žlutý a bílý papír, šablona slunce a měsíce, vyražené hvězdy, tužka, nůžky, tuhé lepidlo, CD přehrávač + hudba, bílé a žluté stuhy, podložka.

1. Společně začínáme

Přivítáme se písničkou „Ahoj kamaráde“ z prvního setkání.

2. Společně poznáváme svět

Den a noc střídá se, po obloze plují mraky, voda protéká zelenající krajinou, kde všude kolem rostou pestrobarevné květy rostlin a stromy se rozvětvují do všech stran. Čtvrtý den začal Bůh tvořit své nové dílo.

S dětmi si sedneme do kruhu okolo naší země. Do ruky vezmeme žlutý složený šátek, který si pošleme po kruhu. Každé dítě zkusí vymyslet, co mu žlutá barva šátku připomíná. Šátek poté položíme nad oblohu. Děti budou chodit po jednom a postupně rozloží celý šátek, který má tvar sluníčka i s paprsky.

Bůh stvořil slunce, které bude každý den vycházet na obloze a každý večer zajde. Slunce bude dávat život a teplo všem rostlinám na zemi.

Děti za pomoci dekoračních materiálů ozdobí paprsky slunce. Po ozdobení pošleme po kruhu zvonkohru s paličkou a každé z dětí bude moci zahrát „východ slunce“.

Slunce večer vystřídá měsíc spolu s hvězdami a budou společně svítit na noční obloze.

Vedle slunce rozložíme černé šátky připomínající noční oblohu a na ni společně s dětmi rozprostřeme bílý šátek znázorňující měsíc. Ukážeme si s dětmi druhy souhvězdí a jejich názvy. Děti si pomocí bílých kamínků poskládají na noční oblohu okolo měsíce souhvězdí podle obrázků anebo si mohou vytvořit své vlastní a pojmenovat si je.

3. Něco nového vytváříme

Děti si obkreslí šablonu slunce na žlutý papír, vystříhnou si ho a nalepí na novou stránku knihy o stvoření světa. To samé udělají se šablonou měsíce a hvězd.

4. Volná hra a příležitost k rozhovoru

S dětmi si zahrajeme hru „Slunce, měsíc, hvězda“. Děti budou běhat po prostoru za zvuku hudby. Ve chvíli, kdy hudba skončí, učitel může říct slunce/měsíc/hvězda. Pokud se řekne slovo slunce, dítě je ve stoji rozkročném s rukama rozpaženými. Při slově měsíc vytvoří dítě dřep a u slova hvězda si dítě lehne na břicho a roztáhne ruce i nohy do stran.

S dětmi můžeme volně diskutovat o těchto otázkách:

- Víte proč je slunce pro nás a pro vše, co je na zemi, důležité? Co by se stalo, kdyby vyhaslo?
- K čemu myslíte, že je dobrý měsíc?
- Pozorovaly jste někdy večer hvězdy?
- Co byste si přály, kdybyste viděly padat hvězdu?

5. Tancujeme a zpíváme si

27. Slunce

1. Slun-ce, slun-ce, slun-ce, slun-ce, slun-ce, slun-ce, slun-ce

vy-chá-zí na ne-be, pro te-be.

2. Hvězdy, hvězdy, hvězdy, hvězdy, hvězdy, hvězdy, hvězdy
zazářily na naše cesty.

3. Mraky, mraky, mraky, mraky, mraky, mraky, mraky
ty jsou na nebi někdy taky.

6. Loučíme se

Rozdělíme děti na rostliny, sluneční a měsíční paprsky. Děti, které představují rostliny, sedí v prostoru ve dřepu, slunečné paprsky mají v ruce žluté stuhy, měsíční paprsky mají bílé stuhy. Učitelka zavolá „Je ráno, sluníčko se probouzí“. Děti, které představují sluneční

paprsky, běhají po prostoru a jakmile se dotknou paprskem rostliny, děti, které hrají rostliny, rozkvetou. Po chvíli zavolá učitel „Začíná noc, sluníčko jde spát a měsíček ho vystřídá“. Děti se slunečnými paprsky jdou na stranu (nejlépe na předem dohodnuté místo) a děti s měsíčními paprsky běhají mezi rostlinami. Koho se dotknou, schoulí se znovu do klubička. Aktivitu můžeme opakovat a proměňovat role.

V. Pátý den stvoření světa

Cíl: Rozvoj sluchové pozornosti.

Osvojování a získávání znalostí o druzích ptactva a ryb.

Pomůcky: obrázky druhů ptactva a mořských živočichů, bubínek s paličkou, zvuky zvířat, kniha „Stvoření světa“, šablony ryb a ptáků, houbičky na mytí nádobí, temperové barvy, podložka, čtvrtky, zelený papír, nůžky, tužka, tuhé lepidlo.

1. Společně začínáme

Přivítáme se písničkou „Ahoj kamaráde“ z prvního setkání.

2. Společně poznáváme svět

Pátý den Bůh řekl: „Ať se vody hemží rybami a po obloze ať létají ptáci!“

S dětmi budeme volně diskutovat o druzích ptáků a ryb, které znají. Doplníme to ukázkou obrázků.

Všechna stvoření se začala probouzet k životu – některá měla šupiny, jiná měla peří.

S dětmi si zahrajeme na tvoření zvířátek. Na začátku je v roli Boha učitel, po opakování může roli převzít některé z dětí. Učitel hraje na bubínek, jakmile přestane hrát, všechny děti se zastaví na místě. Učitel řekne:

„Já jsem Bůh a tento den stvořím zvíře.

Jmenuje se (doplníme, např. krokodýl)

Děti se promění v dané zvíře. Poté se můžeme střídat a i děti mohou vymýšlet další zvířata.

Každé zvíře bylo jiné. Každé bylo jedinečné. Každé z nich, se liší tím co jí, kde žije, anebo jak se chovají. Můžeme je pozorovat a poznávat podle toho, jak vypadají, anebo podle toho, jaké zvuky vydávají.

U malých dětí pustíme nahrávku zvuků zvířat a ke zvuku jim vždy ukážeme obrázek daného zvířete. U starších dětí se můžeme pokusit, aby samy zkusily poznat, ke kterému zvuku které zvíře patří. Pokud nemáme možnost pustit nahrávku, můžeme děti rozdělit na dvě skupiny. Jedna skupina dětí se domluví, jaký zvuk zvířete bude dělat. Druhá skupina si sedne zády ke skupině první a bude hádat, které zvíře slyší. Poté se skupiny prohodí.

3. Něco nového vytváříme

Máme připravenou šablonu ryby, zelený papír, nůžky, lepidlo, podložku. Děti si obkreslí, vystříhnou a nalepí rybu do knihy, oko a šupiny ji mohou domalovat pastelkou. Na druhou stranu knihy si děti vyberou a připraví šablonu ptáka. Šablonu si položí na volnou stránku a za pomoci houbičky a barvy „vytupkají“ vnitřek ptáka. Knihu necháme otevřenou, dokud barva nezaschne.

4. Volná hra a příležitost k rozhovoru

S dětmi můžeme volně diskutovat o těchto otázkách:

- Představ si, že by ses mohl proměnit v nějakého ptáka nebo vodního živočicha.
V kterého by ses proměnil a proč?
- Bůh stvořil i ryby nebo mořské živočichy, které ubližují nebo požírají ostatní zvířata, proč myslíš, že je Bůh stvořil?

5. Tancujeme a zpíváme si

Chytrá liška 15

Hudba a text: Jana Svobodová

1. Na pa-se - ku při - běh je - len, po - tře - bu - je ra - du. "Medvě - de, medvě - de,
Má ně - ja - ké ne - jas - nos - ti, má o - tá - zek řa - du.

lá - mu si hla - vu, kde jsem se ta - dy vzal ve zvíře - cím da - vu?"

"Je - le - ne, je - le - ne, to - hle já ne - vím, liš - ka je chy - třej - ší, ta ti to po - ví."

2. A teď dobře poslouchejte,
co ta liška praví:
"Je tu někdo, kdo nám dává
žrádlo, pití, zdraví.
Tebe i s parohy Hospodin stvořil,
slonovi uši dal, křídla má motýl.
To všechno pátý den vymyslel Pán Bůh,
před tím však noc i den, travíčku i vzduch."

3. Chytrá liška všem nám řekla,
kdo je Stvořitelem.
Dobrý Bůh - ten vládne všemu -
nejsem z toho jelen.

6. Loučíme se

Milí Bože,

děkujeme ti za všechna ta zvířata, která jsi stvořil. Děkujeme ti za... (doplňujeme s dětmi druhy ryb a ptáků).

Amen.

VI. Šestý den stvoření světa

Cíl: Seznámení s méně známými suchozemskými zvířaty, získání znalostí.

Pomůcky: Obrázky suchozemských zvířat, podložka, hlína/modelína, filcová podložka, dekorační materiál, kniha „Stvoření světa“, šablona suchozemských zvířat, barevné papíry (hnědý, černý, žlutý, béžový) černý fix, tužka, nůžky, tuhé lepidlo, tempery, nastříhaná houbička, podložka.

1. Společně začínáme

Přivítáme se písničkou „Ahoj kamaráde“ z prvního setkání.

2. Společně poznáváme svět

Šestého dne stvoření dal Bůh život suchozemským zvířatům.

S dětmi se seznamujeme s druhy suchozemských zvířat, jejich potravou a výskytem na zemi. Doplňujeme obrázky zvířat. Mladší děti seznámíme s všeobecně známějšími zvířaty, u velkých dětí můžeme prohloubit jejich znalosti o méně známá zvířata.

Každé z dětí dostane podložku a kus hlíny, případně modelíny, z kterého vytvoří vlastní zvíře (může být i smyšlené). Po skončení děti představují, co vytvořily.

Bůh dal život zvířatům, ale nebyl tu nikdo, kdo by jeho práci ocenil, kdo by uměl mluvit a myslet. I stvořil Bůh podle sebe prvního člověka z hlíny. Dal mu jméno Adam. Aby nebyl na světě sám, stvořil Bůh první ženu z Adamova žebra jménem Eva.

Děti dostanou před sebe kus filcové podložky, kterou si dají kolem země. Pomocí dekoračních materiálů vytvoří první lidi – Adama a Evu.

Diskutujeme s dětmi o jejich výtvorech.

Celý svět a vše, co na něm bylo, dal Bůh Adamovi a Evě a jejich potomkům navěky k užívání.

3. Něco nového vytváříme

Každý si vyrobí hlavu Adama a Evy za pomoci šablon a barevných papírů. Dále si děti vyberou jednu ze šablon suchozemských zvířat a za pomoci tempery a houbičky, vyřepkají obrázek do knihy.

4. Volná hra a příležitost k rozhovoru

S dětmi můžeme diskutovat o těchto otázkách:

- Kdybyste byly Bohem vy, jak byste pojmenovaly prvního muže a první ženu? Proč byste vybraly toto jméno?
- Jak se asi podle vás cítil Adam, když byl úplně sám?
- Proč myslíte, že mají zvířata různě zbarvenou srst?

5. Tancujeme a zpíváme si

Kdo to byl **19**

Hudba a text: Jana Svobodová - Březovská

I. Kdo to byl, kdo to byl? Kdo svůj ráj pro nás při- pra- vil?
 Kdo to, kdo to, kdo to byl, kdo stvořil li- di, svět i vzduch?
 náš Bůh, náš Bůh, náš Bůh!

6. Loučíme se

Dobrý Bože,

děkujeme ti, že jsi stvořil všechna ta zvířata, která nám pomáhají, poskytují jídlo a dělají radost. Děkujeme Ti, Pane, za stvoření prvního člověka Adama a první ženy Evy. Tobě, jim a jejich dětem vděčíme za náš život.

Amen.

VII. Sedmý den stvoření světa

Cíl: Osvojení a upevnění si získaných poznatků.

Pomůcky: Zlatá obruč, lahev s vodou, triabl s paličkou, pastelky, kniha „Stvoření světa“, podložka.

1. Společně začínáme

Přivítáme se písničkou „Ahoj kamaráde“ z prvního setkání.

2. Společně poznáváme svět

Sedmého dne ráno vyšlo slunce a započalo svou pout' na modravé obloze.

S dětmi si sedneme do dřepu a pomalu přejdeme do stoje spatného a ruce vzpažíme. Učitel drží zlatou obruč a pomalu ji předává dítěti vedle něj. Obruč putuje dokola, jako slunce na obloze, až dojde zpět k učitelce.

Řeky šuměly, protékaly krajinou a vlévaly se do velkých moří.

Sedneme si s dětmi do tureckého sedu tak, abychom se dotýkali rukama. Učitel si stoupne z vnějšku kruhu a přelévá lahev s vodou. Děti se naklání ze strany na stranu jako vlny na moři. Učitel může předat lahev jakémukoliv dítěti a vyměnit si roli.

Ze země vyrůstaly další rostliny. Květiny otáčely své květy za sluncem, stromy sály vodu ze země a plody na jejich větvích uzrávaly.

Sedneme si s dětmi do dřepu, ruce spojíme a pomalu je vzpažíme nad hlavu. Začneme se zvedat a proměňujeme se v květinu či strom. Učitel pak chodí kolem dětí a u koho zacinká triabl, řekne mu své jméno květiny, keře nebo stromu, ve které se proměnilo.

Na nebi létali ptáci a ve vodách plavaly ryby, které se nechávaly unášet proudem.

Proměníme se s dětmi v ptáčky, běžíme po prostoru a pípáme. Poté přiletíme zpět na své, napodobujeme pusou ryby a nakláníme se ze strany na stranu.

V horkých krajinách, kde slunce pražilo celý den, se proháněli sloni, žirafy, nosorožci a další zvířata. V nížinách, kde byla tráva nejzelenější, se pásli jeleni a mufloni. V lese běhali medvědi a vlci, po stromech šplhaly veverky a ptáci si zde stavěli svá hnízda. V krajinách, kde je po celý rok jen sníh, odpočívali lední medvědi, tučňáci, a tuleni. V moři se proháněli delfini, kosatky, velryby i žraloci.

Každé dítě se promění v jakékoliv zvíře a společně se pohybujeme po prostoru. Až učitel uhodí do triangu, děti zůstanou stát na místě. Učitel chodí mezi dětmi a u koho znovu zacinká na triangu, ten mu poví, jaké byl zvíře, a vrátí se pak na své místo.

První lidé, Adam a Eva, obdivovali tuto krásnou zemi, kterou jim Bůh dal. Byl to Ráj.

Každé z dětí postupně řekne, co se mu na zemi nejvíce líbí.

Když bylo stvoření dokončeno, Bůh se podíval na své dílo. Měl z něj velikou radost. Sedmého dne si Bůh odpočinul. „Sedmý den bude zvláštní,“ řekl Bůh. „Bude to den odpočinku.“

Lehneme si s dětmi na záda a zavřeme oči. Stejně jako Pán Bůh si na chvíli odpočineme.

3. Něco nového vytváříme

Děti dostanou pastelky a na poslední dvoustranu zakreslí celé Boží dílo, které stvořil za šest dní.

4. Volná hra a příležitost k rozhovoru

S dětmi můžeme diskutovat o těchto otázkách:

- Vytvořily byste na zemi ještě něco jiného?
- Jaký den se vám nejvíce líbil?
- Jak vy rády odpočíváte?

5. Tancujeme a zpíváme si

Pán Bůh, když pracoval

Tomáš Polívka

SLOKA

1. Dě - ku - ji Ti, Bo - že, že jsi stvo - řil mro - že, tu - čňá - ky a lach - ta - ny,
jak pro cir - kus dě - la - ný, slo - nům je - jich cho - bo - ty, no to's moh' vy - my - slet jen Ty.

REFRÉN

Pán Bůh, když pra - co - val, On se ta - ky smál.
Šest dní na tom ma - kal, pak si od - po - čal.

2. Děkuji Ti taky za všechny ty ptáky.
Pavouky jsi nemusel, to jsi ale asi chtěl.
Létající ryby? Tak ty se nám líbí!
3. Děkuji Ti, Pane, za krásy nevidané.
Za všechna ta zvířata chundelatá, chlupatá.
Od moří k vrcholům hor zpívá každý živý tvor!

Poslední refrén:

Jak je to náramné, jak to krásně zní
Nezapoměls na mne při tom stvoření.
NÁ NÁ NÁNÁÁÁ

6. Loučíme se

Chytne se s dětmi do kruhu okolo naší země z šátků. Na závěr si společně zazpíváme „Když Pán Bůh pracoval“.

Příloha č. 2 – Vzhled třídy po realizaci experimentu

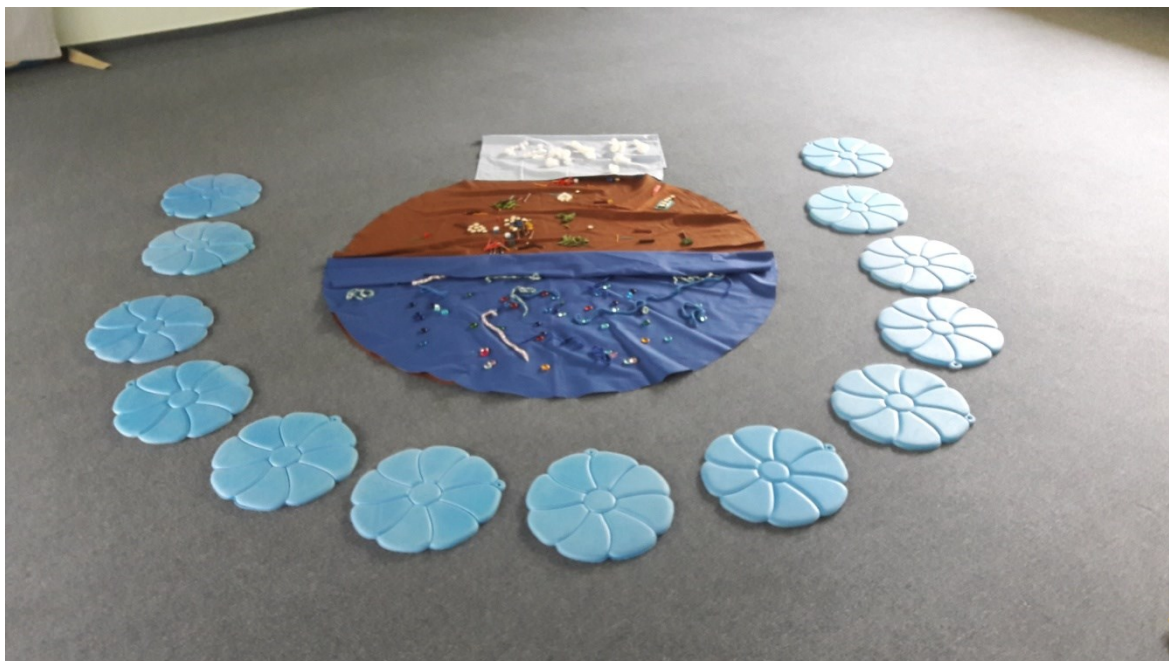
Příloha č. 2A.: První den experimentu

Příloha č. 2B: Druhý den experimentu

Příloha č. 2C: Třetí den experimentu

Příloha č. 2D.: Čtvrtý a pátý den experimentu

Příloha č. 2E.: Šestý a sedmý den experimentu

Příloha č. 3 – Nástěnka po realizaci projektu

Příloha č. 3A: Nástěnka se dny stvoření

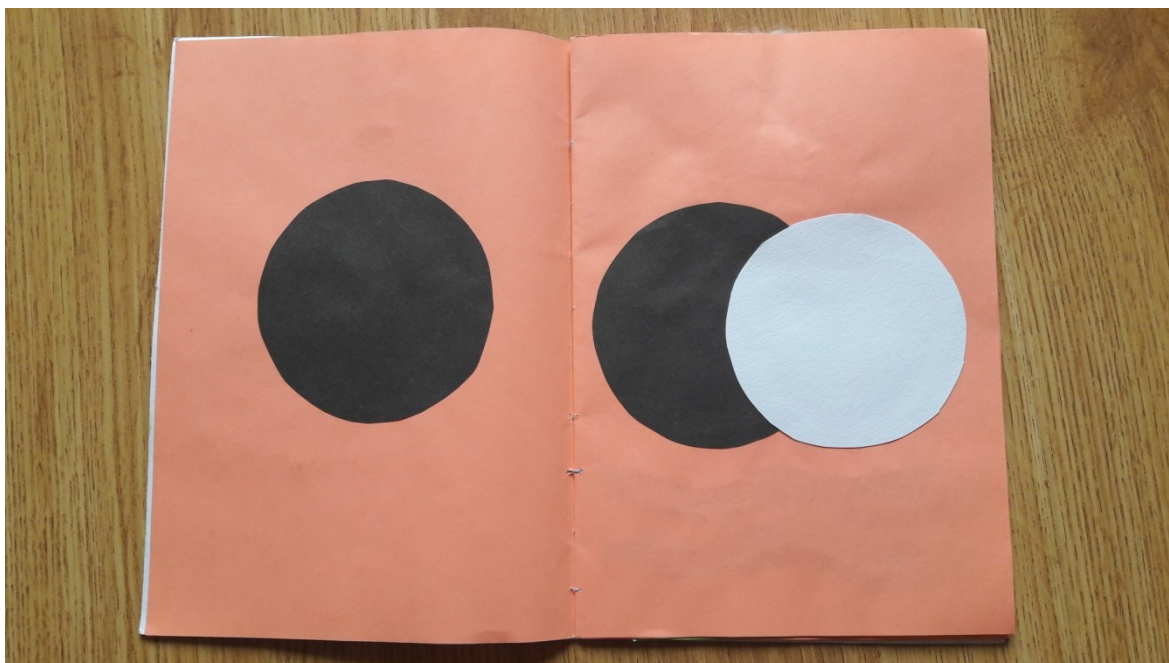

Příloha č. 4 – Kniha stvoření

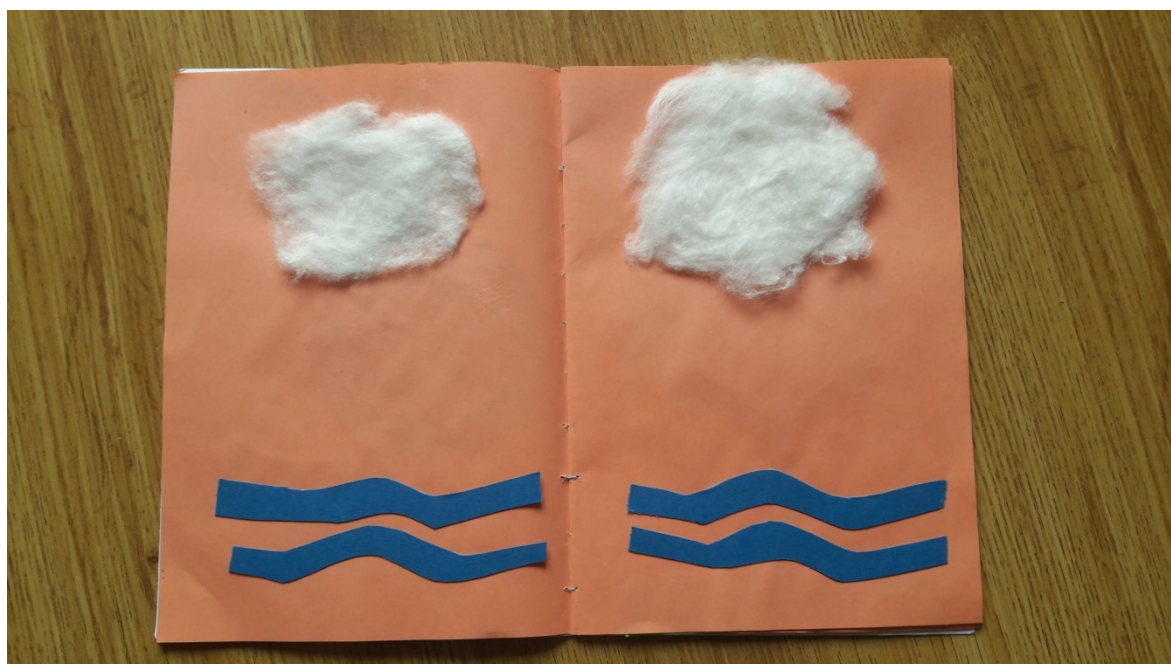
Příloha č. 4A: Titulní strana knihy

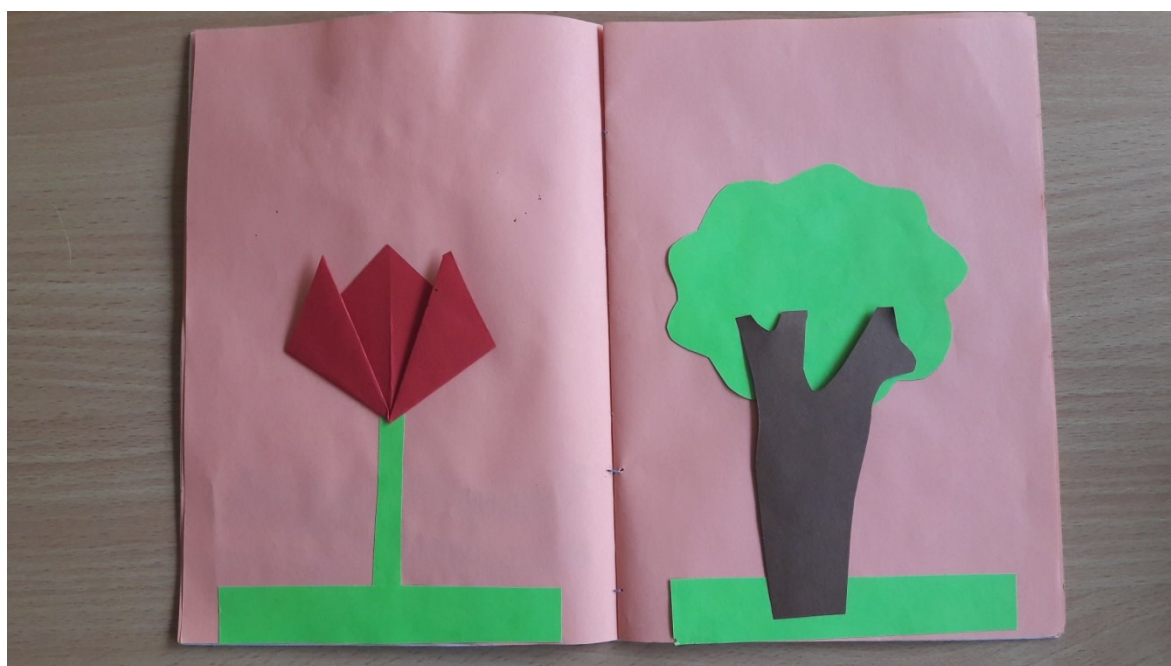
Příloha č. 4B: Tma a světlo

Příloha č. 4C: Voda a nebe

Příloha č. 4D: Rostliny a stromy

Příloha č. 4E: Slunce a měsíc s hvězdami“

Příloha č. 4F: Ptáci a vodní živočichové

Příloha č. 4G : Suchozemská zvířata a první lidé

Příloha č. 4H: Boží dílo

